



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

”Den största faran med samverkan är att man tror att det är enkelt”

Upplevelser av samverkan sett ur socialsekreterarnas synvinkel

Socionomprogrammet

C-uppsats ht 2007

Författare: Maria Bladh och Anette Larsson

Handledare: Eva Landmér

Abstract

Titel: ”*Den största faran med samverkan är att man tror det är enkelt*”

- Upplevelser av samverkan sett ur socialsekreterarnas synvinkel.

Författare: Maria Bladh och Anette Larsson

Nyckelord; *Socialsekreterare, Samverkan, Roller, Organisation, Kommunikation*

Keywords; *Social Worker, Cooperation, Role, Organization, Communication*

Studiens syfte har varit att undersöka socialsekreterarnas upplevelser av den samverkan de medverkar till i sin yrkesroll kring barn och unga med sammansatt problematik. Därigenom hamnade fokus på den samverkan som bedrivs med BUP och skola.

Studiens frågeställningar är:

- Vilka faktorer påverkar samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik?
- Hur ser socialsekreterarna på sin egen roll vid samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik?
- Hur kan samverkan förbättras i framtiden, gällande barn och unga med sammansatt problematik, enligt litteraturen, informanterna vid djupintervjuerna och socialsekreterarna?

Studien har en kvalitativ ansats med fenomenologisk inriktning då studien försöker fånga socialsekreterarnas upplevelser av samverkan. I syfte att besvara studiens frågeställningar genomfördes fokusgruppsessioner med socialsekreterare. Utöver fokusgruppen genomfördes två djupintervjuer med personer som är väl insatta i samverkan i syfte att nå ett metaperspektiv gällande socialtjänstens samverkan.

Under fokusgruppsessionerna och djupintervjuerna var de mest frekvent uppkomna begreppen information, ansvar/roller, personkemi, legitimitet/mandat, ledning/organisation och framtid. Begreppen redovisas i resultatavsnittet med beskrivande analys och tolkning.

Förord

Ett stort *Tack* vill vi ge de fyra socialsekreterare som tog sig tid och medverkade i fokusgruppen. Det var oerhört värdefullt och gav oss mycket material att arbeta vidare med, många tankar och funderingar. Att det samtidigt blev trevliga stunder som bjöd på en del skratt var ett extra plus till gruppen. Vi vill dessutom passa på att tacka de två enhetschefer som så självklart gav socialsekreterarna möjlighet att medverka i studien. *Tack!*

Vi vill dessutom rikta ett stort *Tack* till de två informanter som ställde upp och medverkade i studien. Ni bidrog med mycket material och gav oss tankar. *Tack så mycket!*

Ett varmt tack till vår handledare Eva Landmér som följt och stöttat oss under processen från de första tankarna om att uppsatsen skulle handla om samverkan fram till det färdiga resultatet. *Tack Eva!*

Till sist vill vi rikta det sista, dock ej det minsta, tacket till våra underbara familjer som ställt upp för oss på ett helt fantastiskt sätt under resans gång. Tack för allt, det är ni som möjliggjort denna resa! *Tack för ert tålamod och er stötning!*

Maria & Anette

ABSTRACT

FÖRORD

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1:1 BAKGRUND	1
1:2 SYFTE.....	3
1:3 FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1:4 NYCKELORD.....	4
2. TIDIGARE FORSKNING	7
3. METOD	11
3:1 KVALITATIV METOD	11
3:2 INTERVJUER	12
3:3 FOKUSGRUPP.....	14
3:4 LITTERATUR OCH MATERIALSÖKNING	15
3:5 URVAL	15
3:6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	17
3:7 VALIDITET.....	18
3:8 RELIABILITET	18
3:9 GENERALISERBARHET	19
3:10 FÖRFÖRSTÅELSE.....	19
4. TEORETISKA PERSPEKTIV.....	20
4:1 ROLLTEORI.....	20
4:2 KOMMUNIKATIONSTEORI	21
4:3 ORGANISATIONSTEORI	22
5. RESULTATREDOVISNING MED ANALYS OCH TOLKNING	24
5:1 INFORMATION.....	24
5:2 ANSVAR OCH ROLLER.....	27
5:3 PERSONKEMI	29
5:4 LEGITIMITET OCH MANDAT	30
5:5 LEDNING OCH ORGANISATION	31
5:6 FRAMTID	34
6. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION.....	36
REFERENSER.....	39

BILAGOR.....	42
BILAGA 1.....	42
BILAGA 2.....	43
BILAGA 3.....	44
BILAGA 4.....	45
BILAGA 5.....	47

1. Inledning

Samverkan är ett ämne som ligger aktuellt i tiden. Författarnas uppfattning är att samverkan, av litteraturen och respondenterna, betraktas som något bra. Dock finns det väldigt lite redovisat kring samverkans goda effekt för den enskilda individen. Men kan man verkligen arbeta kring barn och unga utan att samverka med andra? Vår tanke om att skriva en C-uppsats kring fenomenet samverkan väcktes då vi båda, under socionomutbildningen, genomförde praktiken hos socialsekreterare på socialkontor. Vid denna praktik kom vi att medverka vid flera samverkanstillfällen mellan socialtjänsten och deras samverkanspartners kring barn och unga med sammansatt social och psykiatrisk problematik. Vi bestämde oss tidigt för att inrikta oss på socialsekreterarnas upplevelser kring samverkan då de har stor påverkan på hur samverkan blir på det lokala planet. Socialsekreterarnas egen påverkan och engagemang påtalas som viktiga faktorer vid samverkan på ett flertal ställen i litteraturen och stämmer även väl överens med hur vi som författare tänker kring deras roll i samverkan. Utifrån detta anser vi att det är av vikt att lyfta fram socialsekreterarnas upplevelser kring samverkan i en C-uppsats.

Ett frekvent förekommande begrepp i denna uppsats är ”barn och unga med sammansatt problematik”. I studien kommer begreppets definition att syfta på barn och unga med sammansatta psykiatriska och sociala problem. Genom ett medvetet val av att studera socialsekreterarnas upplevelser av samverkan kring barn och unga med sammansatt social och psykiatrisk problematik aktualiseras framför allt samverkan med BUP och skola. Därigenom har studien inriktats mot socialtjänstens samverkan med just dessa samverkanspartners.

1:1 Bakgrund

Bakom den samverkan som bedrivs av socialsekreterarna kring barn och unga finns ett flertal starkt styrande faktorer. En sådan faktor är de lagar som styr plikten att samverka. I bakgrunden avses att presentera lagrummen som styr samverkan för socialsekreterarna och deras samverkanspartners BUP och skola. Kapitlet innehåller en redogörelse för vad socialtjänstlagen, skollagen och hälso- och sjukvårdslagen säger i ämnet samverkan. Sveriges ratificering av barnkonventionen utgör en påverkan på utformningen av de lagar som styr samverkan kring barn. Därmed kommer inledningsvis att nämnas vad barnkonventionen säger.

Artikel 6 i barnkonventionen säger att

- Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet
- Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling

FN:s barnkommitté består av experter från hela världen. Deras främsta uppgift är att tolka de rapporter som ska skickas in vart femte år av de stater som ratificerat barnkonventionen.

Kommittén anser att samordning och samverkan som bidrar till att barnet hamnar i fokus och att man ser helheten för barnet är bra.¹

I Socialstyrelsens Allmänna råd vid Handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga står det att ”Socialnämnden bör utarbeta rutiner för samverkan enligt 3 kap. 4 och 5 §§ och 5 kap.1a§ socialtjänstlagen med bl.a. förskola, skola, hälso- och sjukvård, polis och åklagare på såväl övergripande nivå som grupp- och individnivå” .²

Socialtjänstlagen, 3 Kapitel³:

4 § Socialnämnden skall i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp.

När det är lämpligt skall nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

5 § Socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

När en åtgärd rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

Socialtjänstlagen, 5 Kapitel⁴:

1 a § Socialnämnden skall i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 15 kap. denna lag och av sekretesslagen (1980:100). Nämnden skall aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Lag (2003:407).

Då det gäller skolpersonal har de så kallad anmälningsskyldighet om de misstänker att ett barn far illa. De ska enligt lag samverka på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa.

Skollagen, (1985:1100)

2 a § Förskoleverksamheten, skolan och skolbarnsomsorgen skall på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 2 a kap. 18 § och 9 kap. 16 a § denna lag och av sekretesslagen (1980:100).

¹ Bo-rapport 2005:04

² SOSF 2006:12 (S)

³ www.lagrummet.se

⁴ www.lagrummet.se

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Lag (2003:415).⁵

Även BUP är skyldiga enligt lag att samverka med samhällsorgan, organisationer och privata vårdgivare. Detta regleras i § 8 och 21 i Hälso- och sjukvårdslagen, HSL.

Hälso- och sjukvårdslagen, (1982:763)

8 § I planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården skall landstingen samverka med samhällsorgan, organisationer och privata vårdgivare. Lag (1995:835)

21 § I planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården skall kommunen samverka med samhällsorgan, organisationer och privata vårdgivare. Lag (1995:835)⁶

Slutbetänkandet ”Ambition och ansvar” tar upp det faktum att socialtjänsten i en tidigare utredning, SOU 1985:14, riktat en viss kritik gentemot BUP för att de endast tar sig an lättare ärenden, medan socialtjänsten får ta tag i de svåra ärendena där den unge till exempel är väldigt aggressiv, utåtagerande och missbrukande. Man har här kommit fram till att det som mest försvårade god samverkan mellan socialtjänsten och BUP, var att de inte definierade social och psykiatrisk problematik på samma sätt.

I slutbetänkandet beskrivs hur BUP förändrats över tid och alltmer inriktats på öppenvårdsinsatser. BUP har sedan 1990-talet minskat sitt antal slutenvårdsplatser och har på ett flertal ställen endast ett fåtal platser kvar för akuta tillstånd. En faktor som kan påverka BUP:s möjlighet att hjälpa barn och ungdomar med svår sjukdomsbild är just denna platsbrist.⁷

FoU 1998:4 påpekar att det är viktigt att skolan samverkar med andra myndigheter då lärarna ofta är de som ser riskfaktorerna först hos barn och unga.⁸

1:2 Syfte

Det grundläggande syftet med uppsatsen är att studera hur socialsekreterare upplever den samverkan som de medverkar till i sin yrkesroll. Studien syftar även till att belysa de faktorer som påverkar samverkan i socialsekreterarnas arbete. Uppsatsens författare studerar socialsekreterarnas upplevelse kring sin samverkan utifrån förståelsen att socialsekreterarna själva utgör en påverkansfaktor på hur framgångsrik samverkan blir. Ytterligare vinklar som denna studie syftar till att klarlägga är hur socialsekreterarna upplever sin egen roll vid samverkan samt hur de anser att samverkan kan förbättras sett ur ett framtidsperspektiv. Då studiens syfte är att studera samverkan kring barn och unga med sammansatt social och

⁵ www.lagrummet.se

⁶ www.lagrummet.se

⁷ SOU 2006:100

⁸ FoUrapport 1998:4

psykiatrisk problematik, kommer fokus att läggas på den samverkan socialsekreterarna bedriver med skola och BUP. Detta utifrån att den samverkan som rör målgruppen skapar ett behov av nära samverkan med just skola och BUP. Avgränsningen valdes även på grund av att samverkan ser olika ut beroende på med vem och varför socialsekreterarna samverkar.

1:3 Frågeställningar

Frågeställningarna som uppsatsen ska försöka besvara är

- Vilka faktorer påverkar samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik?
- Hur ser socialsekreterarna på sin egen roll vid samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik?
- Hur kan samverkan förbättras i framtiden, gällande barn och unga med sammansatt problematik, enligt litteraturen, informanterna vid djupintervjuerna och socialsekreterarna?

1:4 Nyckelord

I avsnittet presenteras nyckelorden i syfte att på ett klart och tydligt sätt redogöra för nyckelordens innebörd i studien.

Begreppet *socialsekreterare* kommer i uppsatsen syfta på en socionomutbildad person som arbetar som socialsekreterare på "Individ och familjomsorgen", IFO, med barn och unga.

Samverkan kan kortfattat beskrivas som ett gemensamt handlande för ett visst syfte. Det gemensamma handlande som undersöks i uppsatsen står socialtjänsten, BUP (Barn och ungdomspsykiatri) och skolan för.

Enligt Wikipedia är "*syftet med samverkan att från idé till beslut öka inflytandet och delaktigheten i arbetet genom att arbetstagarna ges goda möjligheter till information och medskapande. Målet är att få en kontinuerlig utveckling av individen, arbetsplatsen och verksamheten*".⁹

Enligt Hjortsjö är begreppen samarbete och samverkan dåligt definierade och används ofta synonymt. I ett försök att särskilja begreppen beskriver hon samverkan som ett vidare och mer övergripande begrepp.¹⁰

I studien kommer dock samarbete och samverkan användas synonymt.

Samverkan mellan olika organisationer handlar om interaktion mellan aktörer dels på gruppnivå, dels på individnivå. Enligt FoU-rapport 4/2005 kan samverkan ses som en process som genomgår olika utvecklingsstadier.¹¹

⁹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Samverkan>

¹⁰ Hjortsjö 2006

¹¹ FoU 4/2005

Angående begreppet *roller* är avsikten dels att undersöka begreppet ur ett rollteoretiskt perspektiv, dels på hur de olika roller man kan ha i sina respektive yrken kan underlätta eller försvåra samverkan. Roller eller att ha en roll kan ses som ett sociologiskt begrepp för de förväntningar och normer som är förknippade med en social position eller uppgift. Var och en av oss har flera olika roller dels inom yrkeslivet, dels inom det privata livet.¹²

Angående begreppet roller påtalade redan Shakespeare på sin tid att hela världen är en scen och att vi människor bara är aktörer som spelar de roller vi tilldelats. Eftersom vi lever i sociala system där alla människor är olika innehar vi olika positioner med därtill hörande förväntningar och krav. Om vi ska kunna spela våra roller väl bör överensstämmelse mellan krav och beteende finnas. Förändringar av roller sker, dock alltid genom kamp då omgivningen försöker korrigera förändringsbeteendet så rollen ska fortsätta stämma överens med de gamla förväntningarna.¹³

Organisation kommer i studien att behandlas utifrån organisationsteori, samt huruvida organisationen kan ses som en påverkansfaktor vid samverkan.

Enligt *Sociologiskt lexikon* finns ingen enkel förklaring på vad en organisation är.

I studien syftar organisationer på offentliga organisationer. Offentliga organisationer har alltid en folkvald ledning, det vill säga att den är politiskt styrd. En offentlig organisation handlar därigenom på uppdrag av politiskt styrda organ och styrs genom ett skriftligt lag- och regelverk. En offentlig organisation är även multifunktionell. Det vill säga organisationen ska ta hänsyn till många olika saker såsom exempelvis den ovan nämnda politiska styrningen, offentligheten med bland annat insyn i beslutsprocessen, förutsägbarhet, neutralitet, yrkesmässigt oberoende, politisk lojalitet och kostnadseffektivitet.¹⁴

Organisationer kan ses ur olika perspektiv. En uppfattning om vad en organisation är, är ”att organisationer uppstår och utvecklas som instrument för att uppnå bestämda mål”.

En organisation är medvetet strukturerad och koordinerad. Den har inrättats för att uppnå mål och organisationen är en social enhet av samverkande positioner. Organisationen ska dessutom ses som en del i en större social omgivning.¹⁵

Enligt Nationalencyklopedin betyder ordet *kommunikation* exempelvis ”ömsesidigt utbyte”, ”göra gemensamt”. Vidare förklaras ordet kommunikation som överföring av information mellan människor, djur, växter eller apparater. Kommunikation kräver dels ett språk eller en kod vari informationen uttrycks, dels ett fysiskt medium varigenom informationen överförs.¹⁶

I studien används även kommunikationsteori. Denna teori förklarar mänskligt beteende genom mellanmänniska relationer vilka manifesteras i kommunikation. Av vikt i kommunikationen mellan samverkansparterna blir att det finns kongruens, det vill säga en överensstämmelse mellan det sagda och det utsagda. En definition av kommunikation är den interpersonella, den mellanmänniska, kommunikationen. Det vill säga ”överförande av budskap via signaler från

¹² Sociologiskt lexikon 1998

¹³ Lundsby/Sandell/Ferm/Währborg/Petitt/Fähl 1991

¹⁴ Christens/Laegreid/Roness/Rövik 2005

¹⁵ Abrahamsson/Andresen 2005, sid 10

¹⁶ www.ne.se

sändare till mottagare med en direkt återkoppling”, även kallad feedback. Budskapet kan vara både på det medvetna och det omedvetna planet och kan framkalla tankar, känslor, värderingar med mera. Budskapet kan vara ord likväl som exempelvis en doft och klädsel. Med återkoppling avses det gensvar som fås från mottagaren. Dylig rolluppdelning är att ses som ett förenklat sätt att tydliggöra den process som pågår vid kommunikation.¹⁷

¹⁷ Lundsbye/Sandell/Ferm/Währborg/Petitt/Fähl, sid 93

2. Tidigare forskning

I studiens kapitel om tidigare forskning kommer en redovisning att göras av det material gällande samverkan som har framkommit under uppsatsarbetet. Samverkan är ett ämne som det finns mycket litteratur skrivet om och i denna del av studien kommer att redogöras för det material som författarna bedömt har relevans i förhållande till studiens frågeställningar och syfte.

Danermark/Kullberg menar att samverkan numera inte är ett sätt man väljer att arbeta på eller ej, utan istället har fått positionen som ett nödvändigt sätt att arbeta. Anledningen till detta uppger Danermark/Kullberg vara att välfärdspolitiken förändras i riktning mot ramlagstiftning och decentralisering samt att vissa verksamheter allt mer renodlas samtidigt som renodlingen även medför att andra verksamheter alltmer diversifieras. Det vill säga att när en verksamhet renodlas blir följden att en annan verksamhet, kan få fler uppgifter att utföra. Genom denna utveckling uppstår ett beroendeförhållande mellan verksamheterna, vilket i sin tur tydliggör behovet av samverkan i syfte att kunna utföra de åtaganden respektive verksamhet har. Som exempel på renodling och diversifiering tar Danermark/Kullberg upp bland annat Ädelreformen och Psykiatrireformen. Genom dessa reformer överfördes uppgifter till kommunen från hälso- och sjukvården där den senare renodlades.¹⁸

För socialsekreterare kan det vara förenat med svårigheter i en samverkansgrupp då socialtjänstens arbete organisatoriskt även är politiskt styrt. Där en del beslut ej fattas av socialsekreterarna själva, inte heller av ledningen utan de lokala politikerna är de som fattar de övergripande besluten. Detta kan också upplevas som ett hinder, en försvarning av arbetet i en samverkansgrupp¹⁹.

I samverkan mellan aktörer spelar en rad olika faktorer in på huruvida samverkan ska bli framgångsrik. Exempel på sådana faktorer kan vara olikheter i kunskap – och förklaringsmodeller, i regelsystem och i organisation. Om samverkan ska kunna bli framgångsrik bör dessa faktorer lyftas fram och noggrant diskuteras.²⁰

Både socialsekreterarna och de BUP anställdas roller är styrda utav de sekretesslagar som gäller inom respektive yrke. Samverkan mellan socialtjänsten och BUP blir därmed påverkad av sekretessen. Dock finns möjligheten till den enskildes samtycke i ett ärende, varvid sekretessen kan lyftas.²¹

Även skolan är styrd av sekretess. Inom skolan finns två typer av sekretess, då skolläkare, skolsköterskor, psykologer och kuratorer lyder under Hälso- och sjukvårdslagen medan övrig skolpersonal lyder under 7 kap. 9 § sekretesslagen. Detta innebär att de förstnämnda har så

¹⁸ Danermark/Kullberg 1999

¹⁹ Danermark, 2003

²⁰ Danermark 2003

²¹ SOU 1998:31

kallad sträng sekretess motsvarande den som gäller inom hälso- och sjukvården medan den övriga personalen har en svagare sekretess.²²

Hjortsjö skriver om närhet som en förutsättning för samarbete mellan olika professioner. Samarbete och samverkan kan påverkas av strukturella faktorer såsom sekretess, olika huvudmän, resurser och så vidare. Hjortsjö tar även upp att det handlar om psykologiska faktorer då samverkan inbegriper interaktioner mellan olika personer.²³

Olika professioner har olika teoretiska utgångspunkter. Samverkan skulle enligt Danermark tjäna på att dessa klargjordes, *”detta skulle öka förståelsen för den andra partens förslag till handlande och därmed möjligheten att komma vidare”*. Det är både orealistiskt och inte alltid önskvärt att uppnå enighet i teoretiska frågor. Det gäller dock att göra oenigheten till en tillgång där man kan lära av varandra och utvecklas. Inte hamna i en destruktiv kamp om vems synsätt som är det sanna. *”Lyckad samverkan handlar om att lära känna varandras synsätt och att kunna kommunicera kring dem”*.²⁴

Danermark tar även upp en diskussion kring personkemi. Han menar att personkemitesen, om bara personkemin fungerar så går det att samverka, inte duger som förklaring till om samverkan fungerar eller inte. Istället menar han att den avgörande orsaken till att samverkan fungerar har med ledningen att göra. Att samverkan inte fungerar beror alltså inte på frånvaron av den rätta personkemin utan frånvaron av andra mer grundläggande förutsättningar, nämligen *”ledningens skyldighet att skapa förutsättningar för samverkan”*. Ansvar för att skapa de grundläggande förutsättningarna är således ledningens ansvar. Det är ett krävande ansvar och fordrar att ledningen har såväl insikt som engagemang i de samverkansprocesser som pågår. Ansvar kan inte överlåtas till de enskilda medarbetarna. Deras uppgift är att efter bästa förmåga delta i samverkan, men detta kan man bara förvänta sig under förutsättning att ledningen tar sitt ansvar.²⁵

Socialstyrelsen belyser i en av sina studier gällande samverkan att handläggarna själva utgör en stor påverkan på hur samverkan blir på det lokala planet. Närhet, respekt, förtroende, tid och engagemang lyfts upp som påverkansfaktorer på utvecklingen i den samverkan som bedrivs. Socialstyrelsen menar att graden av samverkan ofta mäts i antalet samverkansaktiviteter, men att detta i sin tur inte kan säga något om vad samverkan innehåller eller om den samverkan som bedrivs får någon påtaglig verkan för de enskilda individerna.

Samverkan är beroende av att det ges legitimitet från ledningen att bedriva samverkan. I vissa organisationer krävs det att det finns stöd för samverkan ända ifrån politikernivå ner till utförarnivå. Dock kräver samverkan ett något annorlunda ledarskap då det inte verkar fungera att som chef på ett traditionellt sätt besluta att de berörda skall samarbeta. Socialstyrelsens studie

²² SOU 2003:103

²³ Hjortsjö 2006

²⁴ Danermark 2003, sid 28,28

²⁵ Danermark 2003, sid 12

påtar att samarbete måste kännas värdefullt för de som skall samarbeta om de skall känna engagemang i uppgiften.²⁶

Slutbetänkandet *Ambition och ansvar* refererar till rapporten *Tänk långsiktigt* när man påpekar det faktum att samverkan är i behov av politisk styrning. Det är viktigt att alla inblandade parter är medvetna om att samverkan kräver tid och resurser.²⁷

Även i SoU 1998:31 menar utredarna att samverkan, om den skall fungera väl, kräver engagemang på alla nivåer, från fältnivå upp till hög beslutande nivå. Ledningen måste ha ett särskilt ansvar. Samverkan bör utgå från gemensamma mål och alla inblandade verksamheter skall bidra med medel och arbetsformer för den målgrupp som man har gemensamt. Socialsekreterarna har ett stort ansvar, dels för att informera om sin verksamhet, dels för att stödja personal i andra verksamheter så de vågar ta sitt ansvar när barn far illa. Barn och unga med sammansatt problematik har behov av insatser från till exempel BUP, skola och socialtjänst parallellt. För den enskilde är det av vikt att samarbetet mellan de olika verksamheterna fungerar och att samordning/samverkan sker vid behov.²⁸

Ansvaret för att skapa grundläggande förutsättningar i syfte att nå en framgångsrik samverkan ligger på ledningen. Inom respektive organisation kan delegering av beslutsfattande te sig olika. Detta kan göra samverkan oerhört ineffektivt då vid diskussioner man kommit överens om hur man ska gå vidare i ett gemensamt ärende men stoppas av att någon i samverkansgruppen måste gå till sin chef för eventuellt godkännande. Dylig obalans i en samverkansgrupp kan skapa irritation i gruppen. För att undvika sådan problematik bör frågor om beslutsmandat tas upp i samverkansgruppen så alla vet vilket beslutsmandat som var och en besitter. Ovilja att delegera ut beslutsmandat kan bero på olika saker exempelvis att ledningen brister i förtroendet för sina medarbetare, något som sällan eller aldrig sägs rent ut. Dock kan det även bero på regler och förordningar som ledningen ej satt upp men är skyldiga att följa. Oviljan att delegera ut beslutsmandat kan tyvärr även grunda sig i att chefen helt enkelt vill vara den som bestämmer²⁹.

I skriften *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* talas det om att det finns stora förväntningar på en välutvecklad samverkan när det gäller barn och unga. Genom att sätta in insatser i ett tidigt stadium kan man dels få positivare effekt av insatserna, dels behöver inte kostnaden bli för hög.³⁰

I slutbetänkandet av Nationell samordning SOU 2006:100, *Ambition och ansvar – Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder*, understryks gällande barn och ungdomar att samhällets insatser skall öka de skyddande omständigheterna samt minska riskfaktorerna. Slutbetänkandet tar även upp det

²⁶ Socialstyrelsen 2000

²⁷ SOU 2006:100

²⁸ SOU 1998:31

²⁹ Danermark 2003

³⁰ Socialstyrelsen 2007

faktum att barn och ungdomar med sammansatt problematik kan behöva insatser från flera olika håll och att det är viktigt att dessa insatser bör ges i ett sammanhang för att förbättra den unges situation.³¹

Socialstyrelsen menar att de samverkande organisationernas mål och uppdrag i kombination med deras låga flexibilitet kan medföra att individer faller mellan stolarna. Detta trots att man är överens om att samarbete utgör något positivt för den enskilda individen.³²

³¹ SOU 2006:100

³² Socialstyrelsen 2000

3. Metod

I metodkapitlet presenteras och diskuteras metodvalet, litteratursökning, urval, etiska perspektiv, validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och förförståelse.

Studien har en fenomenologisk kvalitativ abduktiv ansats med en deskriptiv analys. Studien har den fenomenologiska ansatsen då det är socialsekreterarnas upplevelser som efterfrågas. Ambitionen har varit att undersöka och upptäcka socialsekreterarnas upplevelser av fenomenet samverkan.

Fenomenologin syftar till att fånga människans upplevelser. Detta genomförs via intervjuer som sedan de transkriberats bearbetas i syfte att finna de viktigaste teman som kommit upp under intervjuerna.³³

Utifrån författarnas förståelse antogs att vissa teorier såsom organisation - och rollteori skulle kunna vara användbara i studien angående samverkan. Efter hand visade det sig även att kommunikationsteori var relevant i studien då samverkan handlar mycket om kommunikation mellan samverkanspartners.

I studier kan teorier användas på olika sätt. Genom användandet av deduktiv metod tar man hänsyn till en teoretiskt formad mall redan ifrån början av studien. Utifrån denna mall formar man sedan frågeställningarna som används i studien. Vid en induktiv metod styrs man inte av en förutbestämd teoretisk mall utan låter den som medverkar i studien få större utrymme att beskriva sina upplevelser med egna ord.

Abduktion innebär att induktion och deduktion kombineras vilket innebär en pendling mellan empiri och teori. Tanken är att utifrån teoretiska antaganden upptäcka olika mönster i empirin. Valet av abduktiv ansats syftar till att teorin inte ska styra för mycket i studien i lika stor grad som en deduktiv ansats.³⁴

Denna studie har en abduktiv ansats i syfte att skönja olika mönster i empirin utifrån teorin.

I uppsatsen kommer respondenter och informanter användas synonymt då de har en snarlik betydelse som är svår att särskilja. Utav samma anledning kommer även samarbete och samverkan att användas synonymt i studien.

3:1 Kvalitativ metod

Studien använder sig av kvalitativ metod. Då studiens fokus riktas mot att studera socialsekreterarnas upplevelser kring samverkan valdes användandet av fokusgruppsintervju och intervjuer med nyckelpersoner i syfte att få ett mer mångfacetterat och levande insamlingsmaterial.

³³ Kvale 1997

³⁴ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

Kvalitativa studier används bland annat i syfte att, genom raka och enkla frågor, samla ihop ett innehållsrikt material där man finner intressanta mönster, åsikter och så vidare. Valet av metod bör ske i samband med valet av frågeställningarna och teoretiskt perspektiv.³⁵

I studien valdes kvalitativ metod utifrån de aktuella frågeställningarna och studiens syfte då dessa fokuserar på socialsekreterarnas upplevelser kring samverkan. En bedömning gjordes här att en kvantitativ studie inte skulle kunna ge den information som efterfrågades, då en kvantitativ studie skulle utgöra en begränsning i informanternas svarsmöjligheter.

*”kvalitativ metod, inom samhällsvetenskaperna ett samlingsbegrepp för olika arbetsätt som förenas av att forskaren själv befinner sig i den sociala verklighet som analyseras, att datainsamling och analys sker samtidigt och i växelverkan, samt att forskaren söker fånga såväl människors handlingar som dessa handlingars innebörder.”*³⁶

3:2 Intervjuer

Som komplement till fokusgruppen valdes i studien att genomföras två djupintervjuer med personer väl insatta i ämnet samverkan. Intervjuerna bidrog till ytterligare ett synsätt på samverkan. De två informanter som medverkade i studien valdes ut då de båda har empirisk och forskarbakgrund gällande samverkan, således möjliggjordes att frågeställningarna kunde besvaras utifrån ett metaperspektiv. Informanterna inbjöds till medverkandet i studien via E-post. (Bilaga 1,2) Informanterna valde att vara anonyma, de kommer att refereras till såsom Stina och Magnus i studien.

Att vara en duktig intervjuare bygger på såväl inlärd och upptränade färdigheter som på personliga egenskaper. Att som person vara lyhörd, empatisk och ha ett genuint intresse för vad människor har att berätta underlättar arbetet som intervjuare. Som intervjuare vid en C-uppsats är man otränad på att genomföra intervjuer i forskningssammanhang. Då föreligger det en risk att man är alldeles för fokuserad på sig själv istället för på informanten.³⁷

I studien har en standardiserad intervjuguide med öppna frågor (Bilaga 3) använts vid djupintervjuerna.

Larsson påtalar att den standardiserade intervjuguiden med öppna frågor reducerar de eventuella felkällor som kan uppstå när man utför olika sorters intervjuer med olika personer. Detta kan vara ett sätt att öka tillförlitligheten i studiens insamlade material. Ytterligare ett sätt att öka kvaliteten och trovärdigheten i studien kan vara att använda sig av så kallad undersökartriangulering. Vid undersökartriangulering kan flera forskare delta i datainsamlingen och analysen vilket möjliggör bland annat en prövning av varandras tolkningar.³⁸

Uppsatsen har två författare som har prövat varandras tolkningar av det insamlade materialet i syfte att öka kvaliteten och trovärdigheten i studiens resultatdel. Detta har gjorts dels löpande

³⁵ Trost 1997

³⁶ www.ne.se

³⁷ Widerberg 2002

³⁸ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

under bearbetningen av det insamlade intervjumaterialet, dels i direkt anslutning till intervjuerna via diskussioner och reflektioner.

Det är viktigt att göra ljudinspelning vid kvalitativa intervjuer av flera anledningar. Datasamlingen blir mer korrekt. Utförliga och ordagranna citat kan användas i studien/upsatsen. När man har en utförlig utskrift av den inspelade intervjun finns det en solid bas att utgå ifrån i analysen och tolkningen av materialet. Vid ljudinspelning är det av betydelse att kontrollera så all teknik fungerar innan intervjun startar. Man bör försöka se till så omgivningens ljud minimeras för att underlätta vid transkribering av intervjun.³⁹

Det är av vikt vid intervjuer att få samtycke av informanterna till att göra en ljudinspelning och även förklara för informanterna i vilket syfte inspelningen görs. Det är även betydelsefullt att ge information om hur inspelningen kommer att förvaras och användas.⁴⁰

I syfte att säkerställa en korrekt inspelning användes vid intervjutillfällena två MP3-spelare utifrån att eventuella tekniska problem skulle uppstå med någon av dem. Informanterna informerades muntligt vid intervjuerna att materialet enbart ska användas i C-upsatsen och även att materialet sedermera kommer att förstöras.

Vid transkriberingen av intervjuerna är det en fördel om man kan vara fler som skriver ut dem för att sedan kunna jämföra dem och se vad som skiljer dem åt. Då får man en så kallad kvantifierad reliabilitetskontroll som ökar reliabiliteten. Dock kan det vara förenat med hinder såsom tid, då en timmes intervju, för en erfaren sekreterare, tar cirka fem timmar att skriva ut ordagrant.⁴¹

Genom användandet av två MP3-spelare öppnades möjligheten upp för dubbel transkribering som därefter kunde jämföras och därigenom öka reliabiliteten. Utifrån transkriberingarna söktes efter dominerande teman som ansågs vara intressanta av båda författarna och som i sin tur kunde besvara studiens frågeställningar. Vid jämförelsen av de båda versionerna av transkriberingarna säkerställdes således korrektheten i citat och tolkning av intervjumaterialet. Den dubbla transkriberingen var tidskrävande men gav möjlighet till att öka tillförlitligheten i det presenterade materialet.

Vid intervjuer kan uppstå så kallad intervjuareffekt. Med intervjuareffekt menas att forskaren kan styra informanten vid intervjusituationen med bland annat minspel och allmän kroppshållning.⁴²

Direkt efter djupintervjuerna genomfördes en muntlig utvärdering och reflektion över hur väl intervjutillfället fallit ut i förhållande till uppsatsens frågeställningar mellan författarna. Reflektioner gjordes även huruvida intervjuerna i studien genom sitt agerande under intervjusituationen påverkade utfallet. Det gavs feedback och kritik mellan författarna i syfte att belysa eventuell förekomst av påverkan på informanterna, så kallad bias.

³⁹ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

⁴⁰ Vetenskapsrådet 1990

⁴¹ Kvale 1997

⁴² Svenning 2003

3:3 Fokusgrupp

Ambitionen med studien var att undersöka och klargöra socialsekreterarnas upplevelser av fenomenet samverkan. Därigenom föll valet på fokusgrupp som intervjumetod.

*“focus groups - A research strategy which involves intensive discussion and interviewing of small groups of people, on a given ‘focus’ or issue, usually on a number of occasions over a period of time.”*⁴³

Fokusgrupper betecknas som en slags gruppintervju, dock kan man inte hävda att alla gruppintervjuer är fokusgrupper. Fokusgrupper används som en metod för datainsamling. Datainsamlingen sker via gruppinteraktion och forskaren har bestämt ämnet.

Vid användandet av fokusgrupp kallas den som håller i gruppdiskussionen för *moderator*. När en ostrukturerad fokusgrupp används blir moderatorns uppgift att introducera ämnet och därefter bara ingripa om gruppen glider förbi något ämne av intresse. Moderatoren bör våga vänta in det fortsatta samtalet, ofta tar en deltagare upp ett nytt ämne eller fortsatt diskussion i det ämne som diskuterades om det ges lite tid. Det kan vara svårt som moderator att låta tystnaden råda en längre stund.⁴⁴

Vid den första fokusgruppsessionen användes ostrukturerad fokusgruppsmetod. Metodvalet slog väl ut. Gruppen diskuterade fritt och livligt de föregivna frågeteman som moderatoren gett dem. Moderatoren lät tystnaden råda vid några tillfällen under sessionen och precis som litteraturen påtalade tog deltagarna upp fortsatt diskussion. Inför det andra fokusgruppsstillfället valdes att presentera en vinjett av det så kallade ”Hedemorafallet”. Metodvalet föll inte väl ut. Fokusgruppsdeltagarna fastnade i detaljer rörande fallbeskrivningen under större delen av sessionen. Moderatoren och observatören försökte på olika sätt styra in deltagarna på huvudämnet samverkan men misslyckades. Då moderatoren försökte låta tystnaden råda under andra fokusgruppsstillfället förblev det tyst till skillnad från första sessionen.

Moderatoren kan ha med en *assistent* eller *observatör* under gruppsessionen. Dennes uppgifter blir att föra anteckningar, sköta bandspelaren och ta hand om allmänna trivsselfaktorer såsom eventuell fika. En fördel med att vara två personer närvarande under diskussionen är det samtal som möjliggörs efter fokussessionen, så kallade *debriefing*, då man kan berätta för varandra om sina spontana intryck av diskussionen. Samtalet kan med fördel även innehålla vad de båda upplevde som de viktigaste argumenten. Debriefingen kan också spelas in på band och vara ett komplement i analysen.⁴⁵

Då det är två författare till studien föll det sig naturligt att en var moderator medan den andre var observatör. Att som i studien ha möjlighet till så kallade debriefing upplevdes av båda författarna som en stor fördel. Samtalet efter första fokusgruppsessionen rörde dels upplevelsen av att vara moderator respektive observatör under sessionen. Det var nya roller för oss båda. Dels

⁴³ www.oxfordreference.com

⁴⁴ Wibeck 2000

⁴⁵ Wibeck 2000

diskuterades gällande alla viktiga svar som framkommit under sessionen. Känslan för båda författarna var att det framkommit väldigt många och viktiga svar. Debriefingen efter den andra fokusgruppsträffen kom att handla mestadels om hur ovanan i situationen som moderator och observatör delvis påverkade resultatet då försöken till styrning misslyckades. Det innebar bristfällig information bland annat gällande socialsekreterarnas funderingar rörande framtiden och samverkan.

Vid dokumentation av ljudband kan en svårighet vid transkriberingen vara att hålla isär rösterna, vem som säger vad. Dilemmat blir störst vid enkönade fokusgrupper. I och med en observatörs närvaro under diskussionen underlättas detta om observatören exempelvis antecknar de första orden i varje yttrande.⁴⁶

Även vid fokusgruppsträffarna användes två MP3 – spelare i syfte att dels undvika eventuella tekniska missöden, dels för att möjliggöra dubbel transkribering. Samtycke till inspelning gavs muntligt vid båda fokusgruppsträffarna, där deltagarna även informerades om hur det inspelade materialet skulle användas i C-uppsatsen och sedermera förstöras. Fokusgruppen var förvisso enkönad men då en av författarna kunde inta observatörsrollen och föra stödanteckningar under sessionen upplevdes det ej som ett problem att hålla isär rösterna.

3:4 Litteratur och materialsökning

För att finna litteratur till studien besöktes dels Uddevalla kommuns bibliotek, dels Göteborgs universitets bibliotek. Det finns mycket litteratur inom de ämnen som söktes. Ämnen som söktes var samverkan, organisation, roller, kommunikation och etik.

Via Göteborgs universitets biblioteks nätsida utfördes sökningar på databaserna ”*Social service Abstracts*” och ”*Google Scholar*”. Sökorden som använts på Social service abstracts är samverkan, socialtjänst och BUP. De träffar som kom upp var dock inte relevanta för studien. Vid sökning på ”*Google Scholar*” användes bland annat sökordet rollteori. Detta resulterade i ett flertal träffar som ledde vidare i studiens datainsamling.⁴⁷

I syfte att finna de lagar som styr samverkan söktes information på dels regeringens hemsida, dels på lagrummet.se.

Genom sökningar på socialstyrelsens, FoU:s och regeringens hemsidor gavs möjligheten att ta del av SOU och FoU-rapporter rörande samverkan.

3:5 Urval

En svårighet var hur urvalet skulle göras i studien rörande fokusgruppen. Slumpmässigt urval med listor hade varit önskvärt så risken för styrning av vilka som kom att ingå i fokusgruppen minimerades. Dock valdes att gå via enhetscheferna på de tilltänkta socialkontoren inom Individ och familjeomsorg. Valet baseras dels på att få chefens medgivande till socialsekreterarnas

⁴⁶ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

⁴⁷ www.gu.se

medverkande i studien sågs som en nödvändighet, dels för att via chefen få socialsekreterare som ville vara med. Det torde påverka hur engagerade de sedermera är under fokusgruppsessionerna. Urvalsmetoden kan liknas vid det Wibeck benämner som att ha en kontaktperson som upplyser om tilltänkta informanter.⁴⁸

En risk i att låta enhetscheferna ”välja ut” de som ingår i studien torde vara att chefen kan välja dem som ger en syn på samverkan som chefen önskar. De kan välja ut dem som tycker likadant eller i alla fall liknande som de själva i ämnet. Kanske de vill visa på en bild av hur socialtjänsten i stort anser om samverkan vare sig den bilden överensstämmer med verkligheten eller ej.

I ”Forskningsmetoder i socialt arbete” hävdas att en fokusgrupp bör bestå av fyra till sju deltagare.⁴⁹ I denna studie deltog fyra socialsekreterare i fokusgruppen. Fokusgruppen träffades vid två tillfällen.

Den första kontakten i syfte att nå en fokusgrupp togs via telefon med enhetscheferna.

Den andra kontakten togs även den via telefon, men nu med de tilltänkta deltagarna i syfte att få till en första tid då fokusgruppen skulle ses. Därefter sändes en mer formell inbjudan ut till socialsekreterarna som skulle ingå i fokusgruppen. Denna inbjudan sändes via E-post.(Bilaga4)

Urvalet gällande de två nyckelpersonerna till enskilda intervjuer gjordes utifrån efterforskningar på internet gällande personer som hade empiri och forskar bakgrund gällande samverkan och som därigenom hade anknytning till studiens inriktning mot socialsekreterarna och socialtjänsten. En första kontakt togs genom E-post med en direkt inbjudan om att medverka vid en djupintervju kring samverkan sett ur socialtjänstens och socialsekreterarnas synvinkel. Efter att informanterna meddelat att de ville delta vid en djupintervju kontaktades de åter via E-post och telefon för bestämmande av datum samt plats för intervjutillfällena. Vid intervjutillfällena såg valet av lokal olika ut beroende på vad som var mest lämpligt för informanten.

Det sätt urvalet gjorts gällande nyckelpersoner kan uppfattas som mer selektivt än det urval som gjordes vid valet av fokusgruppsdeltagare. Dock ansåg vi som författare att det var av vikt att de personer som skulle medverka i djupintervjuerna hade insikt i hur samverkan bedrivs inom socialtjänsten. På så vis kunde de inta ett metaperspektiv i sitt betraktande av samverkan. Genom detta metaperspektiv försökte en annan vinkel nås vid besvarandet av studiens frågeställningar. Målet att nå en annan vinkel uppnåddes delvis då informanterna hade en större helhetssyn.

Urvalet av informanter slog väl ut. Fokusgruppen och nyckelpersonerna bidrog i kombination med litteraturen till att det insamlade materialet gav en god inblick i den samverkan som bedrivs inom socialtjänsten. Dock visade studien att användandet av vinjett vid andra fokusgrupps träffen medförde att diskussionen blev allt för styrd och att fokus flyttades från att diskutera samverkan till att diskutera detaljer kring innehållet i vinjetten. Här har troligtvis en kombination av orsaker bidragit till bristen på resultat. Dels kan författarnas ovana att arbeta med en fokusgrupp inverkat, dels var vinjetten i sig alltför detaljrik. Vid ett eventuellt framtida användande av vinjett

⁴⁸ Wibeck 2000

⁴⁹ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

i fokusgrupp torde det vara en fördel om vinjetten är mer kortfattad. Ytterligare en orsak kan ha varit att socialsekreterarna inte med samma lätthet som informanterna, vid djupintervjuerna, kunde inta ett metaperspektiv.

3:6 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet satte 1990 upp forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning. Det grundläggandet *individskyddskravet* delas upp i fyra huvudkrav; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*⁵⁰.

Uppsatsen har på följande sätt tagit dessa i beaktande. Då det gäller informationskravet lämnades muntlig information av uppsatsförfattarna till deltagarna i fokusgruppen vid det första diskussionstillfället. Deltagarna informerades om att deras medverkan är frivillig och att det står dem fritt att avbryta sin medverkan när helst de vill. Deltagarna gavs även information om sin uppgift i C–uppsatsen och att det insamlade materialet enbart kommer att användas till denna C–uppsats. Samtyckeskravet skedde relativt naturligt då de socialsekreterare som ingått i fokusgruppen gavs möjlighet direkt att samtycka till medverkan eller ej. Vid konfidentialitetskravet har stor vikt lagts då författarna anser att deltagarna skall känna stor trygghet med att veta att allt insamlat material och alla personuppgifter har förvarats så enbart uppsatsförfattarna har tillgång till dem. Deltagarna informerades även om att alla personuppgifter och vilka socialkontor de för tillfället arbetar på kommer avidentifieras.

I fokusgruppen har en muntlig överenskommelse gjorts rörande att allt som diskuteras under fokusgruppsessionerna stannar i rummet. En form av muntlig tystnadsplikt i syfte att ge deltagarna möjlighet att känna sig fria att diskutera även känsliga ämnen. De har tillfrågats om de vill se uppsatsen innan den färdigställs, utifall något i analysen/tolkningen skulle anses väldigt kontroversiellt eller känsligt. Samtliga socialsekreterarna gav uttryck för att de endast ville ta del av den färdiga uppsatsen.

Vid de enskilda intervjuerna gavs samma information som till fokusgruppen gällande informationskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet. De informanter som medverkade vid djupintervjuerna valde båda att avidentifieras.

Då det vid en C–uppsats inte ges möjlighet att för all framtid spara alla personuppgifter och det insamlade materialet, kommer i säkerhetssyfte alla personuppgifter och allt insamlat material förstöras så det inte kan komma i obehörigas händer.

⁵⁰ Vetenskapsrådet 1990

3:7 Validitet

Med validitet menas ”i vilken utsträckning ett instrument mäter det som man avser att mäta. Validitet kan betecknas som frånvaro av systematiska mätfel, medan reliabilitet innebär frånvaro av slumpmässiga sådana”.⁵¹

Enligt Svenning är det skillnad mellan inre/intern och yttre/extern validitet. Den inre validiteten benämns också som logisk validitet medan den yttre validiteten benämns som construct validity (begreppsvaliditet). Den yttre validiteten handlar om hela den teoretiska grunden till undersökningen. Enligt Svenning handlar den yttre validiteten om möjligheten att göra generaliseringar utifrån en studie. Kan studien utgöra allmän teori eller går studier av en utvald grupp människor att generaliseras till att gälla hela befolkningen.⁵²

Den yttre validiteten har försökt stärkas genom de urval av teorier och begrepp som författarna anser vara relevanta för studiens frågeställningar och syfte.

Den inre validiteten syftar på hur vi lägger upp projektet samt om de ingående delarna i projektet. Svenning menar vidare att den allra enklaste och mest dominerande sortens inre validitet är den så kallade face validity eller ytvaliditet som han också benämner den. Här gör forskaren och hans kollegor en bedömning av om teori och empiri stämmer överens.⁵³

I resultatdelen med analys och tolkning genomförs kopplingar mellan de aktuella teorierna i studien med tidigare forskning och informanternas svar. Ytvaliditeten har på så sätt försökt stärkas i studien.

3:8 Reliabilitet

Reliabilitet kan beskrivas som ”beteendevetenskapernas mått på ett tests precision. Reliabiliteten beskriver alltså hur väl testet mäter det som det mäter” eller som ”pålitlighet hos uppmätta värden i ett experiment, vilket bekräftas genom att detta kan upprepas med likartat resultat”.⁵⁴

Enligt Svenning är innebörden av reliabilitet att resultaten skall vara tillförlitliga. Vid två identiska testomgångar skall också resultaten bli identiska. Detta är hur man vanligtvis brukar beskriva begreppet reliabilitet. Svenning påtalar att det finns olika sätt att höja en undersöknings reliabilitet. Bland annat nämner han vikten av att ha med klara definitioner av de begrepp som man använder sig av. Vid angivande av mått bör man använda sig av precisa mått så att den intervjuade inte själv skall behöva definiera exempelvis längden på begreppet lång, antal på begreppet flera och så vidare. Svenning nämner också att man kan öka ekvivalensreliabiliteten i en studie genom att använda sig av flera olika indikatorer och på det viset se på känsliga frågor från flera olika håll.⁵⁵

⁵¹ www.ne.se

⁵² Svenning 2003

⁵³ Svenning 2003

⁵⁴ www.ne.se

⁵⁵ Svenning 2003

I studien har fokuserats på att klargöra begreppen samverkan, organisation, kommunikation och roller så tydligt som möjligt i ett försök att nå högre reliabilitet i studien. Den beskrivande ansatsen i metoddelen syftar till att undersökningarna som genomförts i studien ska vara möjliga att återupprepa. Dock uppstår svårigheter att skapa identiska undersökningar och resultat vid användandet av fokusgrupper och djupintervjuer som metod, då yttre förutsättningar och omständigheter samt informanternas åsikter kan förändras över tid.

3:9 Generaliserbarhet

I all forskning bör krav ställas på att resultaten bör ha viss grad av allmängiltighet.⁵⁶

Larsson hänvisar till Patton (1990) när han hävdar att generaliserbarheten vid kvalitativa undersökningar är små eller rentav omöjliga.⁵⁷

Wibeck menar att syftet med användandet av fokusgrupper ej är att komma fram till generella slutsatser om en hel population utifrån fokusgrupperna. Syftet är snarare att genom analysen komma fram till olika tendenser vilka kan knytas till en specifik grupp.⁵⁸

Då studien till stor del grundar sig på två fokusgruppsträffar och två djupintervjuer uppstår svårigheter att dra generella slutsatser utifrån det framtagna materialet. I syfte att öka generaliserbarheten i studien kunde antalet träffar med fokusgruppen ökas. Det hade även varit önskvärt att öka antalet fokusgrupper. Något som inte var möjligt till följd av den tidsbrist som föreligger vid en C-uppsats.

3:10 Förförståelse

Enligt Hans-Georg Gadamer är förförståelse helt nödvändigt för att förståelse ska kunna vara möjligt. Skälet till detta är, enligt Gadamer, att för att tolka en text eller ett fenomen måste man börja med vissa idéer om vad man ska se efter. Om man inte har sådana idéer skulle undersökningen inte ha någon riktning. Man skulle inte veta vad man skulle rikta sin uppmärksamhet mot.⁵⁹

Förförståelsen inför studien grundades i att båda författarna genomförde sin praktik på Individ och familjeomsorgen under socionomutbildningen. Således kom författarna i kontakt med olika samverkansprojekt/grupper. Upplevelsen av hur samverkan kan fungera i det praktiska sociala arbetet blev olika då praktiken var förlagd i två olika kommuner. Under praktiktiden närvarades på samverkansmöten av olika karaktär. Dels på möten där syftet hade karaktär av att skapa förutsättningar till samverkan via exempelvis skapandet av olika blanketter, dels på rena samverkansmöten med olika samverkanspartners där syftet var att med gemensamma krafter försöka hjälpa barn och ungdomar med sammansatt problematik. Dessa möten var ofta med BUP och skola därav valet att undersöka socialsekreterarnas upplevelser av samverkan med i första hand dessa två samverkanspartner.

⁵⁶ Wallén 1996

⁵⁷ Larsson/Lilja/Mannheimer 2005

⁵⁸ Wibeck 2000

⁵⁹ Gilje/Grimen 1995

4. Teoretiska perspektiv

Utifrån de vinklar som valts att studera samverkan ur, aktualiseras ett flertal olika teoretiska perspektiv. Då samverkan handlar till stor del om organisation, kommunikation och roller har valet av teorier därmed inriktats på organisationsteori, rollteori och kommunikationsteori.

Med utgångspunkt i valet av de kommunikations-, organisations- och rollteoretiska perspektiven, kommer här nedan att försöka redogöras för några av de tankegångar som de olika teoretiska perspektiven grundar sig på.

4:1 Rollteori

Studiens syfte är bland annat att undersöka socialsekreterarna upplevelser av sin roll i samverkan därmed aktualiseras rollteorin som en av de teorier som används i studien.

I Malcolm Paynes bok *Modern teoribildning i socialt arbete* hänvisas till sociologisk strukturfunktionalism och dess samband med rollteori, i syfte att belysa att vi som individer innehar olika positioner i olika sociala strukturer. Inom strukturfunktionalismen påpekas att roller har samband med relationer och att roller således endast kan definieras utifrån relationer. Payne menar att roller hänger samman med våra egna och omgivningens förväntningar. Vissa roller tillskrivs vi utifrån de omständigheter som råder, exempelvis den roll som en individ kan tilldelas utifrån att han eller hon är man eller kvinna och så vidare. Payne talar även om att roller kan vara förvärvade utifrån något som vi gjort. Exempel på detta kan vara att en person förvärvar rollen som författare genom att skriva en bok.⁶⁰

Då roller, beteenden och omgivningens förväntningar stämmer överens med varandra betecknas detta som rollkomplementaritet. Payne belyser det faktum att det kan uppstå konflikter mellan roller då en och samma person kan inneha roller som inte är förenliga. Payne tar även upp att det ibland kan vara så att olika personer har olika uppfattning om vad en roll innebär. Det kan även vara så att vi är osäkra på vad en specifik roll ställer för krav på oss.

Payne menar att det som socialarbetare kan vara problematiskt att de personliga attityderna och beteendena ibland kan komma i konflikt med den professionella rollen. Det är inte alltid givet att dessa två roller stämmer överens.⁶¹

Rollen som socialsekreterare består av en uppsättning förväntningar medan rollen som BUP anställd består av en annan uppsättning med förväntningar. Roller såsom dessa kan utgöra så kallade *rollpar* som definieras utifrån samspelet mellan dem, där den enes rättigheter ofta är den andres skyldigheter. Samhället i stort kan förstås som ett gigantiskt nätverk av relaterade roller som fylls av individer.⁶²

⁶⁰ Payne 2002

⁶¹ Payne 2002

⁶² Sociologiskt lexikon

4:2 Kommunikationsteori

Samverkan handlar till stor del om kommunikation mellan samverkansparterna vilket bidraget till valet av det kommunikationsteoretiska perspektivet.

Nationalencyklopedin förklarar kommunikationsteorin som en ”teori för hur kommunikationen går till mellan människor, djur, växter eller apparater”.⁶³

Inom samhälls- och beteendevetenskapen studerar man de sociala formerna som kommunikationen utförs under. Interpersonell kommunikation nämns som den mest grundläggande formen av kommunikation. Denna slags kommunikation bedrivs inom familjer, kamratkretsen eller arbetsgrupper. Arbetslivet förutsätter ofta så kallad planerad kommunikation vilken benämns som organisationskommunikation.

Organisationskommunikation har utvecklats till ett speciellt område inom forskningen om kommunikation. Med organisationskommunikation syftas på den formella och informella kommunikationen som försiggår inom företag, myndigheter och andra organisationer. Denna slags kommunikation används för att styra arbetsprocesser men även i relationer med andra grupper och institutioner.⁶⁴

Engquist talar om tre vanligt förekommande syften och önskemål med kommunikation, vilka beskrivs frekvent i kommunikationshandböcker:

1. Behovet att få *kontroll* över en situation.
2. Samtalet skall bidra till *personlig utveckling*.
3. Man vill bli *bekräftad*.

Kontrollen handlar om att man vill veta vad som gäller vid kommunikationen och samvaron. Kontrollen innebär här en trygghet för kommunikatören.

Med personlig utveckling menar Engquist den utvecklingspotential som finns i själva samtalet, det vill säga att de som kommunicerar möts med sina respektive bilder av verkligheten och genom kommunikationen med den andre får möjligheten att skapa nya bilder och uppfattningar om verkligheten.

Med bekräftande syftar Engquist på att de som kommunicerar vill bli tagna på allvar. De kommunicerande behöver inte nödvändigtvis hålla med varandra, men erkänner ändå varandras rätt till sina egna åsikter och synpunkter.⁶⁵

Engquist tar upp begreppet kommunikationskompetens och hänvisar här till en utredning gjord av Spitzberg och Cupach år 1984. I begreppet kommunikationskompetens innefattas ett hänsynstagande till de två faktorerna process och utfall. Gällande process är innebörden att man måste handskas med kommunikationen på ett effektivt sätt, helst skall detta vara dokumenterat

⁶³ www.ne.se

⁶⁴ www.ne.se

⁶⁵ Engquist 1994, sid 39

empiriskt i en teori. Med utfall syftas på att den utförda kommunikationen skall resultera i önskat resultat. Engquist skriver att detta belyser det faktum att ett kompetent beteende måste producera ett resultat. Han påtalar även att det kan finnas hinder gällande förmågan att producera ett resultat. Om exempelvis samtalet utförs korrekt, men utan intresse för den andra parten, försvåras möjligheten att uppnå ett resultat. Hur bedömer man då om man uppnått ett önskat resultat? Engquist menar tillsammans med många andra forskare att den bedömningen endast kan göras utifrån de samtalande parternas egna uppfattning av vad kommunikationen har resulterat i exempelvis gällande hur kvaliteten i kommunikationen varit, hur effektiv den varit och så vidare. Engquist hävdar att kommunikation och relation är utbytbara begrepp. För att uppnå en god kommunikation måste man ha en god relation. En kompetent kommunikator måste vara intresserad, ha medvetenhet om vad som ingår i en effektiv kommunikation och se till att kommunikationen medför resultat med hänsynstagande till kontexten.⁶⁶

4:3 Organisationsteori

I studien undersöks huruvida organisationer påverkar samverkan mellan socialtjänsten och deras samverkanspartner.

Organisationsteori grundas bland annat i Max Weber, Taylor och Fayols tankar om organisationer. De tillhör den så kallade ”byråkratiska skolan”. Då Weber studerade organisationsfenomenet var det nära förankrat i hans intresse för byråkratiseringsprocessen. Enligt Weber var byråkrati ett sätt som organisationer fungerar på, mer som en slags funktionstyp. Fayol studerade principerna för organisationen och ledningen både på privata och offentliga organisationer. Fayol var intresserad av hela organisationen.⁶⁷

Abrahamsson/Andersen menar på i ”Organisation - att beskriva och förstå organisationer” att det finns två skäl till att indela Fayol inom den rationalistiska organisationsteorin. Det första är rörande Fayols starka betoning på bland annat den rationella utformningen och ledningen av organisationer. Det andra skälet gäller Fayols tankar om ledningens ansvar ”att nå det fastlagda målet”, dock ligger det ej på ledningen att bestämma vilket detta mål är.⁶⁸

Inom den rationalistiska organisationsteorin betonas att individer vill uppfylla olika behov. Dock kan detta vara svårt att genomföra på egen hand vilket i sin tur kan leda till att man söker samarbete med andra i syfte att nå gemensamma mål. De som ingår i organisationen bedöms som kompetenta nog att avgöra vad som krävs för att uppnå de gemensamma målen. Inom den rationalistiska organisationsteorin beskrivs organisationers omgivning såsom yttre faktorer. Exempel på yttre faktorer är ekonomiska, teknologiska och politiska villkor. Teorin betonar även att omgivningsfaktorer sätter upp ramarna för organisationen.⁶⁹

⁶⁶ Engquist 1994

⁶⁷ Abrahamsson/Andersen 2005

⁶⁸ Abrahamsson/Andersen 2005, sid 58

⁶⁹ Abrahamsson/Andersen 2005

Andresen menar att det som traditionellt betecknar begreppet organisation kan kännas främmande för de som arbetar inom organisationer där yrket bygger på relationer och kommunikation. I den traditionella organisationsteorin beskrivs ofta organisationer som system som skapar produkter. Det är inte alla termer, vilka definierar de produktskapande systemen, som stämmer överens med organisationer som bygger på relationer och kommunikation. Andresen påtalar dock att man inom organisationer, som arbetar med den sociala relationen i centrum, använder sig av liknande begrepp, men att de är mer anpassade till den egna organisationen.⁷⁰

Gällande den formella organisationsstrukturen, som befinner sig under det instrumentella perspektivet, anser man att vem som ska utföra arbetsuppgifterna inom en organisation är knutet till de formella roller/positioner som var och en innehar inom organisationen. Förväntningar på dem som innehar dessa roller eller positioner är opersonliga. De regler och förväntningar som finns är desamma vem som än innehar rollen eller positionen. Då en organisering sker med den formella organisationsstrukturen kan det se lite olika ut beroende av om det gäller förhållanden inom eller utanför den egna organisationen.⁷¹

⁷⁰ Andresen 2002

⁷¹ Christensen, Laegreid, Roness, Røvik, 2005

5. Resultatredovisning med analys och tolkning

Nedan besvaras de frågeställningar som ligger till grund för uppsatsens studie. Syftet var att genom de utförda fokusgruppsträffarna och intervjuerna finna ut hur respondenterna upplever den samverkan de medverkar i kring barn och unga med sammansatt problematik. Utifrån de ämnen som mest frekvent diskuterades vid mötena med respondenterna görs beskrivningar av valda teorier, informanternas svar och den tidigare forskning som redovisas i studien.

Vid fokusgruppsträffarna medverkade fyra socialsekreterare vilka arbetar på individ- och familjeomsorgen i två olika kommuner. Socialsekreterarna kommer att benämnas som socialsekreterare A, socialsekreterare B, socialsekreterare C och socialsekreterare D i uppsatsen. I studien har genomförts två fokusgruppsintervjuer. Vid första fokusgruppsträffen rådde en fri diskussion kring socialsekreterarnas upplevelser av samverkan i sitt arbete och vilka faktorer som påverkar samverkan samt vilka förutsättningar de upplever att det finns för samverkan. Andra fokusgruppsträffen innefattade en diskussion kring en vinjett med "Hedemorafallet" som grund. Det aktuella fallet påvisar brister på samverkan såväl inom som mellan de olika organisationerna som kommit i kontakt med fallet.

Intervjuperson nummer ett kommer att benämnas som Stina och intervjuperson två kallas för Magnus i uppsatsen. De båda informanterna har mångårig erfarenhet av samverkan i olika former bland annat via socialsekreteraryrket och sin bakgrund. Vid djupintervjuerna användes en standardiserad intervjuguide (Bilaga 3). Under intervjuerna diskuterades socialtjänstens samverkan med bland annat BUP och skola utifrån studiens frågeställningar.

5:1 Information

Nedan presenteras det insamlade materialet rörande information. Under intervjuerna och fokusgruppsträffarna togs informationsansvar, sekretess och anmälan upp mest frekvent rörande information/kommunikation.

Ett problemområde som togs upp vid den ena fokusgruppsessionen var det faktum att man mellan myndigheterna inte alltid har vetskap om hur andra myndigheter arbetar. Genom detta kan det skapas situationer som inte blir bra i mötet med klienten. Dessa situationer menar socialsekreterarna skulle kunna förebyggas med god samverkan. Fokusgruppen gav vidare uttryck för att det är viktigt att förklara vad man som socialsekreterare kan hjälpa till med och under vilka förutsättningar.

Socialsekreterare A säger; *"Samverkan handlar också många gånger om förståelse för varandras verksamheter. Och att våga... våga berätta om det som man kanske behöver hjälp med. Kan vi hjälpas åt kring detta."*

Samverkan bör utgå från gemensamma mål och alla inblandade verksamheter skall bidra med medel och arbetsformer för den målgrupp som man har gemensamt.⁷²

⁷² SOU 1998:31

Socialsekreterarna har enligt lag ett stort informationsansvar. Informationsansvaret är reglerat i 3 kap 4§ SoL:

”4 § Socialnämnden skall i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp”.⁷³

Socialsekreterare B lyfter upp att man från socialtjänstens sida måste klargöra vad man behöver få för information i en anmälan. Socialtjänsten bör även informera vad de kan bidra med. Fokusgruppen tar även upp problemet med att det kan vara svårt för andra yrkesgrupper att göra en anmälan men att de som socialsekreterare är i behov av en anmälan eller ansökan för att kunna hjälpa till. Ibland upplever de att det kan vara svårt att få någon som vill stå för en anmälan. Socialsekreterare C tar upp att det inte kommer så många anmälningar från till exempel skolsköterskorna som man skulle kunna förvänta sig. Detta yttrande grundas på att sköterskorna är en yrkesgrupp som troligtvis får inblick i mycket kring barnens situation. Gruppen diskuterar kring samverkan med elevhälsoteamet som en lösning på problemet.

Ovanstående diskussion speglar brister i information från socialtjänst till den berörda yrkesgruppen. Socialtjänsten borde, precis som socialsekreterare B säger, informera om vad en anmälan bör innehålla till skolsköterskorna. Socialsekreterarna och skolsköterskorna torde bära med sig olika erfarenheter och uppfattningar som kan leda till samverkanshindrande faktorer.

Enligt Magnus kritiserar socialtjänsten ofta andra organisationer för att de anmäler för sällan, men frågan är hur gärna man vill att de skall anmäla mera då det innebär mer arbete och att det kommer upp fler konflikter kring vem som skall lägga resurser på insatserna.

FoU-rapporten *Effektiv samverkan* menar på att samverkan handlar om interaktion mellan olika aktörer.⁷⁴

Interaktionen mellan aktörer består av kommunikation. Något som man kan skönja brister på i ovanbeskrivna situation gällande socialtjänstens information om sin verksamhet och skolsköterskornas benägenhet att anmäla.

Syftet med kommunikation kan enligt Engquist handla om att få kontroll över en situation. Kontrollen klargör för vad som gäller vid kommunikationen och samvaro samt bidrar till att den som kommunicerar upplever trygghet.⁷⁵

Den trygghet som Engquist påtalar skulle troligtvis kunna stärkas vid en förbättring av information och kommunikation mellan socialtjänst och skolsköterskorna. Förbättringen i informationen och kommunikationen mellan socialsekreterarna torde kunna ske via samverkan. Exempelvis såsom socialsekreterarna påtalar, att de skulle medverka i elevhälsoteamet. I och med den ökade tryggheten med varandra torde dels skolsköterskornas benägenhet att anmäla öka, dels om fler barn får insatser tidigare minskar behovet av anmälningar.

⁷³ www.lagrummet.se

⁷⁴ FoU-rapport 4/2005

⁷⁵ Engquist 1994

Socialsekreterarna, skolpersonalen, och de BUP anställdas roller är även styrda utav de sekretesslagar som gäller inom respektive yrke. Samverkan mellan socialtjänsten, skolpersonalen och de BUP anställda blir påverkade av sekretessen. Dock finns möjligheten till den enskildes samtycke i ett ärende varvid sekretessen lyfts.⁷⁶

Fokusgruppen diskuterade svårigheten med sekretessen under den första fokusgruppsträffen.

Socialsekreterare C: ”... *det är svårt med sekretess och sådant där. Jag vet inte vad man får säga*”. Socialsekreterare C ger uttryck för att det ibland kan vara svårt att veta vad man kan säga vid samverkan som en följd av sekretessen. Under den följande diskussionen framkommer att det finns speciella samverkansblanketter som föräldrarna kan skriva under och på så vis ge sitt medgivande till att man kan prata mer fritt med sina samverkanspartners. Det finns även forum där man tar upp ärenden anonymt för samråd/konsultation om hur man skall gå vidare. Informanten Stina anser att socialtjänsten tänker alldeles för strikt då det kommer till sekretessen. Stina menar att vad som berättas mellan de olika aktörerna kan vara en riskfaktor för barnet vid samverkan. Då man upphäver sekretessen vid samverkan anser Stina det vara av stor vikt att välja vad man berättar för de övriga aktörerna. Allt gagnar inte det utsatta barnet att berätta. Stina anser att socialtjänsten är duktiga på detta till skillnad från skolan.

Magnus påpekar att organiserat skvaller kan uppstå vid samverkan och poängterar att det inte är bra.

Även Hjortsjö påtalar det faktum att sekretessen kan vara ett hinder vid samverkan. Hjortsjö menar på att detta är en utav de strukturella faktorer som kan spela in vid samverkan.⁷⁷

Det kan vara av vikt, precis som Stina påpekar, att vara varsam med information mellan samverkansaktörer även då sekretessen har lyfts exempelvis via en samverkansblankett. Risker föreligger att ej relevant information delas mellan samverkansaktörerna och orsakar mer skada än det gynnar barnet eller den unge.

En riskfaktor som Stina kan se är den gemensamma konstruktion av en familjeberättelse som kan uppstå. Om en av aktörerna skulle ha en avvikande inställning kan den ”drunkna” i den goda samverkan. Om de andra aktörerna påpekar den goda samverkan tystnar förmodligen den med en avvikande syn på familjen. Bilden av familjen riskerar att bli stereotyp om samverkansgruppen enas om enbart en familjebild. I sådana fall kan det bli svårt för familjen att hävda sin rätt.

I kommunikationsteorin finns tankar om så kallad diskonfirmation, vilket innebär att en individ inte erkänner motparters rätt till sin egen uppfattning.⁷⁸

Stinas beskrivning ovan om hur en person med avvikande inställning ändrar sin åsikt för att inte störa det ”goda samverkansklimatet” kan ses som ett exempel på denna diskonfirmation. Fastän informanten Stina är den enda i studien som belyser denna punkt anses den vara av så pass stor

⁷⁶ SOU 1998:31

⁷⁷ Hjortsjö 2006

⁷⁸ Engquist 1994

vikt att den tas upp i studien då familjen riskerar att bli utan den hjälp de är i behov av. En situation kan här uppstå där familjen inte får information om alla valmöjligheter som står till buds, då familjen enbart ses ur ett perspektiv och därigenom styrs in på en väg.

5:2 Ansvar och roller

Socialsekreterarna påpekar att de som representanter för socialtjänsten aldrig kan neka till att samverka. Socialsekreterarna har även det yttersta ansvaret för att samverkan kommer till stånd. Socialsekreterare A påpekar att samverkan ibland utgör en press. Socialsekreterare B instämmer och de påtalar att det ibland känns som om de samverkar för samverkans skull. Socialsekreterarna i fokusgruppen är överens om att det krävs ett syfte för att samverka. Informanten Magnus poängterar att socialtjänsten inte enbart har ett övergripande ansvar för samverkan utan också det yttersta. Rent lagmässigt innebär inte det yttersta ansvaret att andra aktörer i samverkan kan dra sig undan, men det kan ibland rent praktiskt var svårt att få andra aktörer att möta upp där socialtjänsten befinner sig eller där behoven finns för de mest utsatta barnen.

Socialtjänstens yttersta ansvar gällande samverkan regleras i Socialtjänstlagen, 3 kap 5 §:

”5 § Socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.”⁷⁹

Magnus påtalar att det kan vara frustrerande för socialsekreteraren att ha ansvaret för att åstadkomma förändringar samtidigt som man saknar tillräckliga kunskaper för att avgöra vad som är bäst. Härtill kan socialsekreteraren även sakna mandat och utrymme att handla samtidigt som man är beroende av andra. Detta kan skapa stor frustration. Som socialsekreterare utsätts man både för organisatoriska och kulturella förväntningar vilket kan bidra till att socialsekreteraren kan uppleva att det ställs för höga krav på vad man skall uträtta från omgivningen. Detta i sin tur kan försvåra samverkan då socialsekreteraren även i dessa situationer kan känna sig frustrerad.

En fara som fokusgruppen tar upp med samverkan är när samverkan blir otydlig och det inte är klargjort vem som har gjort eller skulle ha gjort vad.

Payne belyser problematiken utifrån att vi kan vara osäkra på vad en specifik roll ställer för krav på oss. Payne belyser även det faktum att det kan uppstå konflikter mellan roller då en och samma person kan inneha roller som inte är förenliga.⁸⁰

Det föreligger en risk, såsom Magnus ovan beskriver, att vare sig socialsekreterarna eller deras samverkanspartner är säkra på socialtjänstens roll.

I yrkeslivet är rollerna ofta reglerade genom lagar och föreskrifter. Socialsekreterarnas roll är till mångt och mycket styrt av Socialtjänstlagen, SoL. I de direktiv/lagar som socialtjänsten lyder under står klart och tydligt att de ska samverka och dessutom ta initiativ till samverkan.

⁷⁹ www.lagrummet.se

⁸⁰ Payne 2002

Informanten Stinas tankar om roller är bland annat att våga lita på de andra professionernas kunskap. Att ha en tro på att man kan komplettera varandra men även att våga lära ut av sin egen kunskap och våga tro på att de andra kan använda den. Stina anser för att kunna genomföra det sistnämnda måste man vara trygg i sin egen kunskap.

Hjortsjö skriver om närhet som en förutsättning för samarbete mellan olika professioner. Hjortsjö tar även upp att det handlar om psykologiska faktorer då samverkan inbegriper interaktioner mellan olika personer⁸¹.

Troligtvis är det lättare dels att våga lita på de övrigas kunskaper, dels att våga dela med sig av sina egna kunskaper om en närhet finns i samarbetet/samverkan.

En problematik av annan art som Stina ser då det rör olika aktörers roller är de olika synsätt de har på exempelvis vikten av utbildning för barn/unga. Stina säger att *”utbildning kan ge människor en möjlighet att förändra sitt liv och må gott”*. Stina anser att socialtjänsten är dålig på att se vikten av utbildning, de ser mest på vikten av relationerna inom familjen. Medan BUP i sin tur enbart fokuserar på bakomliggande faktorer och vill undersöka vad som hänt tidigare i livet. Å andra sidan säger även Stina att socialtjänsten är bra på att se helheten medan skolan bara ser på skolsituationen och att skolan inte ser sig själva som en del av lösningen då det kommer till barnens sociala situation. Enligt Stina vore det bra med tätare samverkan mellan skolan och socialtjänsten som ett skydd för barn som far illa.

I Stinas ovanstående exempel angående vikten av utbildning kan man skönja att de olika aktörernas förväntningar på varandra kan hamna i konflikt. Det blir av oerhörd vikt att våga lita på varandras kunskaper och att man genom samverkan kan komplettera varandra för att vara till största möjliga hjälp för barnet/den unge.

Payne menar att roller hänger samman med våra egna och omgivningens förväntningar. Vissa roller tillskrivs vi utifrån de omständigheter som råder. Payne tar även upp att det ibland kan vara så att olika personer har olika uppfattning om vad en roll innebär.⁸²

⁸¹ Hjortsjö 2006

⁸² Payne 2002

5:3 Personkemi

Vid den första fokusgruppsträffen diskuterades personkemi av socialsekreterarna. De ansåg att personkemi har påverkan på samverkan men verkade samtidigt anse att det inte ska påverka.

Danermark hävdar att personkemins betydelse vid samverkan tillskrivs alltför stor vikt. Dåligt fungerande samverkan kan enligt, Danermark, inte skyllas på bristande personkemi utan hör hemma på ledningsansvaret. I ledningens ansvar ligger att skapa de grundläggande förutsättningarna för att kunna samverka.⁸³

Socialsekreterare A: *"Jag tycker ju att det är mycket person..."*

Socialsekreterare B: *"Ja, det är det"*

Socialsekreterare A: *"Ja tyvärr, det skall ju inte vara så, men...jag tycker det. Det beror väldigt mycket på.. alltså... på personlig inställning till samverkan."*

Socialsekreterare B: *"Ja, inte så mycket på person, men på personlig inställning."*

Socialsekreterare A: *"Nej, personlig inställning tycker jag . Det är viktigt att man funkar ihop."*

Magnus påtalar att det finns de som argumenterar emot detta med vikten av personkemi, dock delar inte Magnus denna uppfattning. Magnus menar att ju mer man blir förtrogen med varandra som personer desto lättare blir det att samtala med varandra.

"Många svårigheter som ligger omkring samverkan, både av organisatorisk och professionell natur, de kan man ju överbrygga dels genom att man lär känna varandra."

Hjortsjö skriver om vikten av de psykologiska faktorer som påverkar samverkan eftersom de inbegriper interaktioner mellan människor⁸⁴.

I kommunikationsteorin menar Engquist att kommunikation och relation är utbytbara begrepp.⁸⁵

Att lära känna varandra hävdar Magnus, är ett sätt att överbrygga en del svårigheter som förekommer. Då man samverkar uppnår man en god relation och därigenom även en god kommunikation. Informanten Magnus och socialsekreterarna verkar anse att personkemi påverkar samverkan och är av relativt stor vikt. Danermark i sin tur höjer ett varningens finger gällande att tillskriva personkemin en alltför stor roll. En risk med att tilldöma personkemin en avgörande roll torde vara att ansvaret för samverkan läggs på socialsekreterarnas förmåga att samarbeta istället för på ledningen, där Danermark anser att ansvaret hör hemma.

Vidare under fokusgruppsessionen lyfts ämnet upp att det finns behov av att känna tillit och att det därigenom trots allt blir lite personbundet kring samverkan, trots att det inte skall vara på det viset. Socialsekreterarna diskuterar även att det kan vara svårt att samarbeta med någon som har värderingar som går emot ens egna värderingar. I sådana fall tycker socialsekreterarna att det är viktigt att arbeta fram riktlinjer som man arbetar efter.

⁸³ Danermark 2003

⁸⁴ Hjortsjö 2006

⁸⁵ Engquist 1994

Närhet, tillit, respekt verkar vara påverkansfaktorer som rör personkemi. Socialstyrelsen lyfter upp bland annat dessa begrepp i en sina studier gällande samverkan. Även Hjortsjö anger bland annat närhet som viktigt. Socialsekreterarna tar upp betydelsen av att få tid till att lära känna varandra och varandras verksamheter samt att detta påverkar samverkan. En tanke är här att om de ges tid till att lära känna varandra ökar chanserna att känna närhet, tillit och respekt.

5:4 Legitimitet och mandat

I litteraturen understryks vid ett flertal tillfällen att samverkan är beroende av att ledningen legitimerar samverkan och att detta stöd behöver finnas ända uppe ifrån högsta ledning ner till utförarnivå⁸⁶.

Enligt SOU-utredningen 1998:31 krävs det engagemang på alla nivåer, det vill säga ifrån fältnivå upp till hög beslutande nivå. Det understryks även att ledningen måste ha ett särskilt ansvar⁸⁷.

Slutbetänkandet *Ambition och ansvar* betonar att samverkan är i behov av politisk styrning och att det är viktigt att alla inblandade parter är medvetna om att samverkan kräver tid och resurser.⁸⁸

Informanten Stina belyser det faktum att det är av vikt att socialsekreterarna ges mandat att bestämma av ledningen innan man kommer på samverkansmötet. Det blir oerhört frustrerande att gå på ett samverkansmöte enbart i syfte att samla in information, enligt Stina.

Även socialsekreterare B påpekar att det är bra om det kommer uppifrån cheferna att de ska samverka och att det är legitimt och bra om de samverkar. Vidare ger socialsekreterarna uttryck för att det underlättar samverkan om exempelvis cheferna som har beslutanderätten finns med vid samverkanstillfället. På så vis kan beslut fattas direkt.

Fokusgruppen säger att de ibland samverkar med andra yrkesgrupper som har ledningar där det inte är lika accepterat att gå ifrån sin arbetsplats för att samverka.

Inom den rationalistiska organisationsteorin talas det om att individer önskar uppfylla olika behov. Dessa behov kan vara svåra att uppfylla på egen hand, vilket kan leda till att man söker sig till andra i syfte att få till ett samarbete med inriktning mot att uppnå gemensamt uppsatta mål. I den nya organisation som då bildas betraktas de ingående individerna som kompetenta nog att avgöra vad som krävs för att uppnå de gemensamma målen.⁸⁹

Mandatet till samverkan från ledningen kommer tillbaka i diskussionerna vid ett flertal tillfällen både med fokusgruppen och vid djupintervjuerna.

Magnus belyser att mandat inom professionerna handlar bland annat om kunskap. Vem har rätt att uttala sig om vad som är bäst för klienten. Enligt Magnus är socialt arbete ett område där kunskapen är obestämd och flera kan hävda vad som vore bäst för klienten. Detta anser Magnus kan innebära att strider kan uppstå. Magnus menar att det inom socialt arbete inte finns den klara

⁸⁶ Socialstyrelsen 2000, SOU 1998:31, SOU 2006:100

⁸⁷ SOU 1998:31

⁸⁸ SOU 2006:100

⁸⁹ Abrahamsson/Andersen 2005

hierarki mellan professionerna som det finns inom exempelvis läkarkåren, vilket i sin tur bidrar till att parternas roller vid samverkan blir mer diffusa.

Inom exempelvis sjukvården styr de formella rollerna oerhört vem som besitter tolkningsföreträdet medan det inom socialt arbete är mer diffusa gränser och därigenom mer oklart vem som innehar tolkningsrätten. Vi menar att en fördel med det mer diffusa inom socialt arbete torde vara att det blir ett mer öppet klimat där alla tillåts yttra sig till skillnad från läkarhierarkin där det som läkaren säger är det allrådande. Inom samverkan kan en nackdel vara med det mer diffusa synsättet att det kan bli oklarheter om vem som har den kunskap som bör gälla, vem som sitter på bestämmanderätten.

Magnus påtalar att det kan vara frustrerande för socialsekreteraren att ha ansvaret för att åstadkomma förändringar samtidigt som man saknar tillräckliga kunskaper för att avgöra vad som är bäst. Härtill kan socialsekreteraren även sakna mandat och utrymme att handla samtidigt som man är beroende av andra. Detta kan skapa stor frustration och bidra till att skyddssystem skapas för att hantera frustrationen, som exempelvis handledning. Som socialsekreterare utsätts man både för organisatoriska och kulturella förväntningar vilket kan bidra till att socialsekreteraren kan uppleva att det ställs för höga krav på vad man skall uträtta från omgivningen. Detta i sin tur kan försvåra samverkan då socialsekreteraren i dessa situationer kan känna sig frustrerad och genom detta använda sig av olika skyddssystem såsom att en utredning får pågå i fyra månader och så vidare.

Magnus påtalar även att det i förhållande till legitimitet är viktigt för socialtjänsten att upprätthålla en hög legitimitet gällande sin verksamhet. Låg legitimitet medför större möjligheter för andra att kritisera. Dock påpekar Magnus att socialtjänsten ofta uppfattas som en borg som man inte får ut något ifrån och som man inte vet vad de gör. Det kan vara otydligt vad som händer efter man gjort en anmälan till socialtjänsten.

Vi tänker att det faktum att socialtjänsten kan uppfattas som en borg, visar tendenser på att upprätthållandet av en hög legitimitet ibland kan vara till en nackdel för en organisation. Dock kan en förklaring till denna slutenhet vara att socialtjänsten hindras att förmedla sig med omgivningen då de styrs av sekretess. Ur en annan synvinkel kan denna effekt av sekretessen ses som en fördel för barnet och den unge ur rättssäkerhetssynpunkt.

5:5 Ledning och organisation

När ledning och organisation tas upp som ämne av informanterna rör det framför allt några avgränsade områden. I huvudsak diskuteras hur organisationer ger möjligheter till att samverka och hur organisationen kring själva samverkan läggs upp samt hur detta kan påverka barnet/den unge.

”Den största faran med samverkan är att man tror att det är enkelt.”

Magnus betonar med detta uttalande vikten av att det finns struktur vid samverkan.

Även socialsekreterarna lyfter fram det faktum att det måste finnas organisation och struktur kring samverkan. Socialsekreterargruppen pratar om olika erfarenheter de har av samverkan som fungerat bra och menar att det är av vikt att ha en person som tar på sig rollen som sammankallande vid samverkan. Socialsekreterarna fortsätter med att diskutera faktorer och förutsättningar som gör att samverkan inte fungerar. Vad socialsekreterarna anser som dålig samverkan är när barn/unga får genomgå utredningar hos samtliga inblandade instanser utan att de samordnas. Med anledning av detta har BUP och socialtjänst börjat samverka kring sina utredningar i syfte att minska antalet möten. Detta ser socialsekreterarna som positivt då de tyckte synd om familjerna som fick berätta sin historia vid upprepade tillfällen.

Ovanstående diskussion speglar att en dåligt organiserad samverkan även kan påverka barnet och dess familj i förlängningen.

I samverkan mellan olika aktörer såsom i uppsatsen spelar en rad olika faktorer in på huruvida samverkan ska bli framgångsrik. Exempel på sådana faktorer kan vara olikheter i kunskap – och förklaringsmodeller, i regelsystem och i organisation. Om samverkan ska kunna bli framgångsrik bör dessa faktorer lyftas fram och noggrant diskuteras.⁹⁰

Socialstyrelsen menar att graden av samverkan ofta mäts i antalet samverkansaktiviteter, men att detta i sin tur inte kan säga något om vad samverkan innehåller eller om den samverkan som bedrivs får någon påtaglig verkan för de enskilda individerna.⁹¹

Socialsekreterarna är ense om att det krävs ett syfte för att samverka.

Socialsekreterare B: ”Så länge det fyller en funktion och det finns ett syfte skall man hålla på, men sen tror jag att en del grupper, ibland behöver de upplösas. Och ibland är det borta liksom. Då är man klar med det man skall göra. Och då får man också våga att säga: Nej, nu är det bra. Det finns inget syfte här längre. Nu får vi göra något annat.”

Socialsekreterare A påpekar att det ibland kan kännas som en press att man skall samverka. Socialsekreterarna är överens om att ”samverkan för samverkans skull” inte är bra.

Vid fokusgruppträffarna och intervjuerna har det samtalats kring att det finns en risk med att samverkan emellanåt kan bli något som kanske inte ger så stor effekt och istället blir ett sätt för de professionella att träffas.

Socialsekreterarna anser att det är av vikt att ha utarbetade rutiner och riktlinjer kring samverkan i syfte att få till en smidig samverkan samt att samverkan skall bli mer oberoende av yttre påverkansfaktorer såsom exempelvis personalbyten. De tar även upp att det är viktigt med god kommunikation så att man får en medvetenhet om vad de andra aktörerna gör i de gemensamma fallen.

⁹⁰ Danermark 2003

⁹¹ Socialstyrelsen 2000

Socialsekreterare B menar att det är viktigt att alla vet vad man skall göra och att man följs åt och stämmer av. Problemet blir när man inte följs åt.

Gällande den formella organisationsstrukturen poängteras att det som utvisar vem som skall utföra vad i en organisation är knutet till de formella positioner och roller som individerna har inom en organisation. Till dessa formella roller och positioner finns ett antal regler och förväntningar förknippade som är oberoende av vem som innehar rollen⁹².

Här framträder ett resonemang, kring formella positioner och roller, som går i linje med vad socialsekreterarna efterlyser i form av att samverkan skall bli mer oberoende av yttre påverkansfaktorer såsom personalbyten.

Socialsekreterarna talar om att det är lättare att samverka med BUP och skola, än med andra verksamheter inom den egna organisationen.

Socialsekreterarna tar upp att det inte finns några utarbetade riktlinjer för samverkan inom socialtjänstens egna verksamheter, på liknande sätt som det finns gällande samverkan med skola och BUP. Det har inte prioriterats.

Socialsekreterarna talar vidare om att de vill ha en bättre samverkan med försörjningsstöd - gruppen. De tror dock att det krävs tid och att det kan vara bra med gemensamma värderingsövningar samt att cheferna får bestämma riktlinjerna.

Magnus menar att det ibland inte går att göra ledningen ansvarig för bristen på samverkan inom en organisation. Han menar att det inte alltid tas tillvara på de möjligheter det finns att samverka och har svårt att föreställa sig att ledningen skulle vara avvisande till samverkan.

Socialstyrelsen belyser i en av sina studier gällande samverkan att socialsekreterarna själva utgör en stor påverkan på hur samverkan blir på det lokala planet.⁹³

Gällande eventuella riskfaktorer vid samverkan nämner Stina direkt inomorganisatoriska faktorer såsom riskfaktorer. Stina menar att om ett socialkontor fungerar väldigt dåligt med exempelvis en dåligt fungerande ledning och personalproblem, så är det en stor riskfaktor för barnen. Stina tar upp det så kallade "Vetlandafallet" som exempel. Hon fortsätter diskutera kring att om man har det så dåligt på ett socialkontor kan rimligtvis inte samverkan fungera bra med till exempel en BUP-mottagning.

Då ämnet om barn i dagsläget kan hamna mellan stolarna lyfts upp i fokusgruppen, menar socialsekreterare D att ett fallande mellan stolarna inte alltid handlar om samverkan, det kan även handla om en inkompetent yrkesutövning från socialtjänstens sida. Här tar även socialsekreterare D upp "Vetlandafallet" som exempel.

Vid socialsekreterarnas deltagande i en samverkansgrupp kan svårigheter uppstå genom att det arbete socialtjänsten utför är politiskt styrt. Härigenom kan socialsekreterarnas möjlighet att fatta

⁹² Christensen, Laegreid, Roness, Røvik, 2005

⁹³ Socialstyrelsen 2000

beslut begränsas. Även ledningen kan begränsas att fatta beslut utifrån det faktum att de övergripande besluten fattas på politikernivå.⁹⁴

Vi tänker att Magnus kan ha en poäng i att det inte alltid går att skylla dåligt fungerande samverkan på ledningen. Även litteraturen påpekar att socialsekreterarna har stor påverkan på hur samverkan blir på det lokala planet. Här är det viktigt att vara noga med att ta hänsyn till både ledningens och socialsekreterarnas inverkan, när man utvärderar vad som gör att samverkan inte fungerar. Även ledningen kan styras av högre beslutande organ, vilket kan medföra en svårighet att bestämma hur och i vilken utsträckning samverkan skall bedrivas.

5:6 Framtid

Ett syfte med studien var att få svar på hur socialsekreterarna, litteraturen och informanterna vid djupintervjuerna ser på hur samverkan kan förbättras i framtiden. Dock gav studien inga klart uttalade svar kring denna fråga från socialsekreterarna. I litteraturen fann vi inga svar gällande framtidsperspektivet. De som gav flest tankar kring framtiden var informanterna vid djupintervjuerna. Nedan kommer att göras en presentation av det insamlade materialet.

Informanten Stina tror att samverkan kan förbättras om vi kritisk granskar den. Det måste undersökas vad samverkan ger barnen och de unga. Just nu tror Stina att samverkan mest är ett verktyg för att de professionella ska må bra. Ett sätt till bättre samverkan vore att inte samverka på det sätt vi gör idag. Stina anser att man inte skall ha olika huvudmän mellan socialtjänst, BUP och skola. Istället bör dessa enheter ha samma huvudman för att på så vis kunna tillhöra samma organisation. Dock menar hon att den del som myndighetsutövar gällande barn och unga, fortfarande kunde vara fristående från den nya enheten.

Informanten Magnus anser att ett sätt att förbättra samverkan i framtiden vore att utredningar som rör barn som far illa inte ska genomföras som nu, enbart av socionomer, utan det vore en fördel om en psykolog eller specialpedagog var inblandad i utredningen. En annan förbättring tycker Magnus det vore om man skapade gemensamma stödfunktioner (enheter, team) hos iallafall skola och socialtjänst för de är så beroende av varandra.

Magnus anser även att tvärprofessionella grupper som kan träda in vid trassliga situationer vore bra att ha. Dessa team skulle kunna ha en stödjande funktion till föräldrarna, kunna hålla ihop nätverket och så vidare. Sådana tvärprofessionella team som kan arbeta med barn/ungdomar och familjen över tid vore väldigt värdefullt, tycker informanten Magnus. Samverkan är beroende av struktur och vilka redskap de professionella har. Av vikt, anser Magnus, är uppföljning och reflektion men även att man träffas kontinuerligt.

⁹⁴ Danermark 2003

Vid fokusgruppsträffen framkom gällande framtiden att de skulle vilja ha en bättre samverkan med exempelvis försörjningsstödsgruppen. De efterlyste riktlinjer kring denna samverkan och, att det i syfte att främja en god samverkan, skulle genomföras gemensamma värderingsövningar. Socialsekreterarna påtalar att det inte kommer in så många anmälningar från skolsköterskorna som man kunnat förvänta sig. Denna förväntan grundas på antagandet att skolsköterskorna borde få inblick i elevernas situation. Socialsekreterarna tänker att en samverkan med elevhälsoteamet skulle kunna vara en lösning gällande denna fråga.

Vi är osäkra på om man lyckas hjälpa fler barn och unga med sammansatt problematik genom att skapa nya enheter med en huvudman. Troligtvis kan det även inom dessa grupper skapas hierarkistrider på grund av att man har olika professioner. Här blir det viktigt att lägga dessa strider åt sidan och istället förlita sig på varandras kompetens. Något som även Stina påpekar. De gemensamma värderingsövningar som fokusgruppen efterlyser skulle kunna vara ett sätt att nå en bättre samverkan. Magnus påtalar att genom att lära känna varandra kan många svårigheter kring samverkan överbryggas. Här tyder vi gemensamma beröringspunkter mellan socialsekreterarna och Magnus.

6. Sammanfattning och slutdiskussion

Syftet med denna uppsats har varit att ge en bild av hur socialsekreterarna upplever den samverkan de medverkar till i sin yrkesroll. Tanken har också varit att få fram vilka faktorer socialsekreterarna upplever påverkar samverkan. Genom litteraturen och den kvalitativa delen i studien har vi fått ta del av de upplevelser som finns kring samverkan och den påverkan som socialsekreterarna har på den samverkan de kommer i kontakt med. Utifrån studiens frågeställningar och syfte har vi fått ta del av socialsekreterarnas tankar kring påverkande faktorer samt deras egen roll vid samverkan.

Grundtanken gällande studiens frågeställning om hur samverkan kan förbättras i framtiden var att genom socialsekreterare och litteratur få fram svarsmaterial. Dock fann vi inte svar på frågeställningen i litteraturen. Fokusgruppträffens andra tillfälle var tänkt som det tillfälle då diskussionen om hur en förbättrad samverkan skulle kunna se ut i framtiden skulle ägt rum. Emellertid fastnade diskussionen kring den vinjett som presenterades. Fokusgruppen besvarade således enbart frågeställningen rörande framtiden indirekt via önskemål om förbättrad samverkan med exempelvis försörjningsstöd.

Vid djupintervjuerna som genomförts i studien var syftet bland annat att nå ett metaperspektiv gällande samverkan utifrån studiens frågeställningar.

I samband med genomförandet av denna studie har litteratur gällande forskningsmetodik studerats. Det har även redovisats för hur vi gått tillväga vid genomförandet av studien i metodavsnittet. I studiens resultatdel har gjorts en redovisning av det material som författarna anser vara relevant i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Det insamlade kvalitativa materialet har sorterats in i olika delar för att sedan kopplas till det empiriska materialet och teorierna.

Då samverkan till stor del handlar om kommunikation, organisation och roller har författarna valt att se på samverkan utifrån kommunikations-, organisations- och rollteori i syfte att på så vis försöka knyta empiri till teori. Studiens tydliga inriktning mot socialsekreterarnas upplevelser av den samverkan de initierar och medverkar till grundas på vår egen förförståelse att socialsekreterarna själva utgör en stor påverkansfaktor på hur samverkan blir på det lokala planet.

Då studien rör socialtjänstens samverkan kring barn och unga med sammansatt social och psykiatrisk problematik, blev följden att fokus för studien hamnade på socialtjänstens samverkan med BUP och skola. Detta utifrån att BUP och skola framträder som betydelsefulla samverkansparter kring den aktuella målgruppen.

Frågeställningarna om påverkande faktorer på samverkan samt hur socialsekreterarna ser på sin egen roll vid samverkan, väckte tankar kring samverkans inneboende komplexitet hos oss som författare. Vi ser en risk i att man som socialsekreterare kan hamna i kläm mellan den personliga

uppfattningen om hur det sociala arbetet ska bedrivas kontra de ramar som organisationen ger bland annat genom begränsad budget. Även omgivningens förväntningar på socialsekreterarna kan gå stick i stäv med de förutsättningar som organisationen ger gällande exempelvis insatser för barn och unga med sammansatt problematik. Detta tror vi kan utgöra förhindrande faktorer vid samverkan.

Genom de studier som genomfördes gällande litteratur, fick författarna tillgång till en rik information om vad samverkan är samt vad som påverkar dess framgång eller fall. Litteraturen har på många sätt gått i linje med det material som framkommit i studiens kvalitativa del. Dock finns det även skillnader dels litteraturen emellan och dels mellan litteratur och informanter.

Detta blev framför allt tydligt vid diskussioner kring personkemi där viss litteratur hävdar att personkemins betydelse tillskrivs en allt för stor roll vid samverkan. Här görs påpekandet att det finns andra faktorer som är styrande för hur samverkan utvecklas, exempelvis ledningens ansvarstagande för samverkan. Fokusgruppen anser dock att personkemin spelar stor roll trots att de samtidigt uttrycker att det inte skall vara på det viset. Informanten Magnus påpekar att många problem kring samverkan kan lösas bara man lär känna varandra.

Litteraturen och informanterna tar upp det faktum att samverkan är beroende av att ledningen ger legitimitet och mandat att samverka. Mandat att handla, det vill säga att fatta beslut, är något som lyfts fram som viktigt. Här bör detta mandat delegeras från ledningen. Vid fokusgruppsträffen framförs åsikten att det kan vara en fördel om någon av de med beslutsmandat i ledningen kan medverka vid samverkansmötena. På så vis kan beslut fattas snabbare. Litteraturen påtalar att det är viktigt att engagemang och insikt om att samverkan kräver både resurser och tid finns ända uppe ifrån högsta beslutande nivå ner till utförarnivå.

Vi som författare tänker att delegeringen från ledningen behöver göras med en viss avvägning. Vid samverkan är det bra om socialsekreterarna får visst mandat så samverkan underlättas. Dock ser vi en risk för ledningen (chefen) att lägga ut för mycket mandat och ansvar då de juridiskt är ytterst ansvariga för verksamheten. En ytterligare risk som vi kan se är utifrån socialsekreterarnas synvinkel. Fastän ledningen har det yttersta ansvaret kan ansvaret skjutas över på socialsekreterarna som då kan bli syndbockar vid en misslyckad samverkan.

Socialsekreterarna tar vid ett flertal tillfällen upp det faktum att kommunikation och information är viktigt. Det anses viktigt att informera om sin verksamhet till andra organisationer, men även att informera om vad de behöver få in för information vid anmälningar.

Vi tänker att det är viktigt med god information från socialsekreterarna till BUP och skola. Ett sätt att få till bra information dem emellan tror vi vore om de hade gemensamma utbildningsdagar i början av varje skoltermin rörande anmälningsplikten. Detta skulle kunna vara ett bra sätt att stärka relationerna mellan de olika organisationerna.

I studiens kvalitativa del framkommer tankar gällande tvärprofessionellt arbete i framtiden gällande barnutredningar. Vi funderar över om det gynnar barn/unga och deras familjer att enbart

sociionomer är anställda på IFO. Kanhända vore det mer gynnsamt om andra yrkeskårer blandades in, såsom exempelvis psykologer/specialpedagoger vid utredningar. Även jurister torde vara värdefulla för utredningarna. Genom juristerna skulle rättssäkerheten för barn och unga lättare säkerställas. Dock ser vi risker att de hierarkiska positioner som finns består, även om olika professioner skulle arbeta för samma huvudman. Här ser vi en eventuell problematik mellan den goda intentionen att genom tvärprofessionella grupper förbättra samverkan och förekomsten av hierarkiska stridigheter mellan de olika professionerna.

Under resans gång väcktes funderingar om att det vore intressant att genomföra en större jämförande studie rörande samverkan mellan socialtjänsten, BUP och skolan. Det skulle dels vara av intresse av hur de olika professionerna upplever samverkan med varandra, dels torde det underlätta framtida samverkan om de olika professionerna fick erhålla kunskap om hur deras samverkanspartners upplever och tänker kring hur samverkan bedrivs. Genom en dylik framtida studie kunde de tre parterna få klargjort sin egen och de övriga aktörernas roll, samt vilka förväntningar som finns på varandras roller. En sådan jämförelse torde bli guld värd i framtida samverkan.

Ett annat perspektiv som vore bra att forska vidare om är det så kallade brukarperspektivet. Detta perspektiv har vi inte funnit några studier om. Under djupintervjuerna diskuterades detta med informanterna som bekräftade att det inte finns några genomförda studier ur denna synvinkel på samverkan. Dock torde det vara förenat med svårigheter att undersöka brukarperspektivet då barn/unga och deras familjer inte vet om samverkan var det som påverkade utgången av hjälpen eller ej. En tanke är att familjerna inte reflekterar över om de fått hjälp av socialtjänsten, skolan eller BUP, eller dem tillsammans. De blir nog nöjda om de fått hjälp som fungerar.

Referenser

Abrahamsson, Bengt/Aarum Andersen, Jon (2005): *Organisation – att beskriva och förstå organisationer*. Malmö: Liber AB

Andresen,Ragnhild (2002): *Sociala nätverk grupper och organisationer – praktiskt arbete och teoretisk reflektion*. Stockholm: Natur och kultur.

Brante, Thomas/ Andersen, Heine/ Korsnes, Olav(red)(1998): *Sociologiskt lexikon*. Stockholm: Universitetsförlaget

Christensen, Tom/Laegreid, Per/Roness, Paul G/Rövik Kjell Arne(2005) *Organisationsteori för offentlig sektor*. Kristianstads Boktryckeri

Danermark, Berth/Kullberg, Christian (1999): *Samverkan: välfärdsstatens nya samarbetsform*. Lund: Studentlitteratur

Danermark, Berth(2003): *Samverkan – himmel eller helvete?* Växjö: Gothia AB

Engquist, Anders (1994): *Kommunikation på arbetsplatsen: Chefen medarbetaren, gruppen*. Stockholm: Prisma

Gilje, Nils/Grimen, Harald(1995): *Samhällsvetenskaparnas förutsättningar*. Göteborg: Daidalso.

Hammare, Ulf(1998): *Samverkan för barn och ungdom -en antologi om konsten att bedriva projekt*. FoU-rapport 1998:4

Hjortsjö, Maria(2006): *Med samarbete i sikte. Om samordnande insatser och samlokaliserade familjecentraler*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar(1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson Sam,/Lilja, John/Mannheimer, Katarina(red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Lundsbye, Maths/Sandell, Göran/Ferm,Roland/Währborg, Peter/ Petitt, Bill/ Fähl, Tommie(1991): *Familjeterapins grunder – ett interaktionistiskt perspektiv baserat på system-process- och kommunikationsteori*. Stockholm: Natur och Kultur.

Socialstyrelsen(2000): Rapport 2000:3 *Samverkan som organiseringsprocess: påverkan på organisation och system, en studie av åtta olika områden*.

Socialdepartementet(SOU 1998:31): *Insatser mot psykiska problem hos barn och unga*.

Palm, Irving(2005): *Effektiv samverkan*. FoU-rapport 4/2005

Payne, Malcolm(2002): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Svenning, Conny(2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag

Trost, Jan(1997): *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur: Lund.

Utbildningsdepartementet(SOU 2003:103): *Sekretess i elevernas intresse- Dokumentation, samverkan och integritet i skolan*.

Wallèn, Göran(1996): *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet(1990): *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Wibeck, Victoria(2000): *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur

Widerberg, Karin(2002): *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska referenser:

<http://www.bo.se> BO-rapport 2005:04

<http://www.gu.se/bibliotek> (Google Scholar, Social service abstracts)

<http://www.lagrummet.se>

<http://www.ne.se> (sökord: Kommunikation, kommunikationsteori, organisationskommunikation, kvalitativ metod, reliabilitet, validitet)

"focus groups" *A Dictionary of Sociology*. John Scott and Gordon Marshall. Oxford University Press 2005. *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Goteborg University Library. 13 November 2007

<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.ub.gu.se/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t88.e843>

<http://www.regeringen.se/sb/d/6150/a/73178> (SOU 2006:100, Ambition och ansvar.)

<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/65451B97-DF3E-45C7-81F7-22F61E0E63AE/8499/200712331.pdf> (Strategi för samverkan - kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, Socialstyrelsen 2007)

http://www.sos.se/sosfs/2006_12/2006_12.pdf

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Samverkan>

Muntliga källor:

Fokusgrupp bestående av fyra socialsekreterare som arbetar med barn och unga, IFO, i två olika kommuner. 2007-11-05 och 2007-11-19

Djupintervju 2007-11-20

Djupintervju 2007-11-26

Bilagor

Bilaga 1



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Hej Stina!

Vi är två socionomstudenter som skriver vår C-uppsats om ämnet Samverkan - sett ur socialtjänstens vinkel. Framför allt riktar sig C-uppsatsen mot samverkan mellan socialtjänsten, BUP och skola.

Genom våra efterforskningar har vi fått uppfattningen att du är väl insatt i ämnet. Vi undrar således om du skulle vilja låta oss intervjua dig gällande samverkan.

Vänliga hälsningar

Maria Bladh och Anette Larsson

Du kan kontakta oss via mail:

askebacka@hotmail.com

anettex29@yahoo.se

Bilaga 2



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Hej Magnus!

Vi är två socionomstudenter som skriver vår C-uppsats om ämnet Samverkan - sett ur socialtjänstens vinkel. Framför allt riktar sig C-uppsatsen mot samverkan mellan socialtjänsten, BUP och skola.

Genom våra efterforskningar har vi fått uppfattningen att du är väl insatt i ämnet. Vi undrar således om du skulle vilja låta oss intervjua dig gällande samverkan.

Vänliga hälsningar

Maria Bladh och Anette Larsson

Du kan kontakta oss via mail:

askebacka@hotmail.com

anettex29@yahoo.se

Handledare: Eva Landmér

Eva.Landmer@socwork.gu.se

Bilaga 3



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Intervjuguide:

Vi är två studenter vid Göteborgs Universitets socionomprogram som för närvarande skriver vår C-uppsats om ämnet samverkan, sett ur socialtjänstens vinkel.

För att underlätta vår hantering av materialet ber vi om ditt samtycke gällande ljudinspelning av intervjun. Samtligt material kommer att hanteras enligt vetenskapsrådets Forskningsetiska principer.

Med barn och unga med sammansatt problematik syftas på barn och unga med psykiatriska och sociala hjälpbehov.

Frågor vi kommer att diskutera kring vid intervjutillfället:

- Vilken utbildning har du genomgått? Vad är ditt nuvarande yrke?
- Vilka tidigare erfarenheter har du av samverkan?
- Vilka faktorer kan påverka samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik och i så fall på vilket sätt?
- Vilka förutsättningar finns det att samverka rent organisatoriskt inom socialtjänsten kring barn och unga med sammansatt problematik?
- Hur upplever du BUP:s, socialtjänstens och skolans roller vid samverkan?
- Hur viktig är samverkans roll i arbetet kring barn och unga med sammansatt problematik? Vilka skyddsaspekter och riskfaktorer aktualiseras vid samverkan kring barn och unga med sammansatt problematik? Ex. risk att falla mellan stolarna o.s.v.
- Vad kan samverkan ha för effekt på barn och unga med avseende på exempelvis livskvalitet, kortare ledtider och större förståelse av egen problematik?
- Hur kan samverkan förbättras, sett i ett framtidsperspektiv? Organisatoriskt, utbildningsmässigt o.s.v.

Vänliga hälsningar

Anette Larsson och Maria Bladh

anettex29@yahoo.se eller askebacka@hotmail.com

Mobil: 0730 – 291632 eller 0703 – 925994

Handledare: Eva Landmér, Eva.Landmer@socwork.gu.se

Bilaga 4



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Inbjudan

Hej!

Efter vår förfrågan om ditt deltagande i fokusgrupper vill vi härmed passa på att även sända en formell inbjudan. Första träffen kommer att hållas måndagen den 5 november i Stenungsunds kommunhus, vån 2, kl. 15.00. Vi kommer att möta upp i entrén. Träffen kommer att ta cirka 1 ½ timme. Kaffe, te och smörgås kommer att serveras.

Vårt mål är att vi sammanlagt skall träffas vid tre tillfällen i fokusgruppen och diskutera kring samverkan i yrkesrollen som socialsekreterare i arbete med barn och unga. Med samverkan syftar vi på den samverkan som socialtjänsten bedriver tillsammans med exempelvis BUP och skola kring barn och unga.

Fokusgruppträffarna kommer att vara en del av underlaget i skrivandet av vår C-uppsats gällande samverkan i yrkesrollen som socialsekreterare.

Forskningsrådets etiska riktlinjer kommer att beaktas i C-uppsatsarbetet, vilket bland annat medför att materialet kommer att avidentifieras.

Våra förslagstider till träff två och tre är:

Måndag den 12 november, kl.15.00

Torsdagen den 15 november, kl. 10.00

Fredag den 16 november, kl. 10.00

Måndag den 19 november, kl. 10.00 och 15.00

Vi är tacksamma om ni kan kontrollera vilka av tiderna som passar er, så att vi gemensamt kan komma överens om tider för träff två och tre vid den första träffen måndagen den 5 november.

Vid eventuella frågor är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare:

Anette: 0730-29 16 32, anettex29@yahoo.se

Maria: 0703-92 59 94, askebacka@hotmail.com

Handledare Eva Landmér: 031-786 15 82, eva.landmer@socwork.gu.se

Med vänliga hälsningar

Anette Larsson och Maria Bladh

Studerande vid socionomprogrammet, Göteborgs universitet.

Bilaga 5

Vinjett/fallbeskrivning till andra fokusgruppträffen!

I januari 1990 anländer en tysk familj till Sverige. Familjen består av Gudrun, född -65, sonen Michael, född -86, samt Gudruns pojkvän Peter. Vid ankomsten till Sverige är Gudrun gravid i ett sent skede. Paret saknar pengar förutom ett penningunderstöd som pojkvännen Peter får från en släkting Tyskland.

I Sverige bor de först någon vecka hos Marita som är bekant med familjen. Marita arbetar som hemsamarit. Marita tar kontakt med socialtjänsten, per telefon, bland annat för att få råd till hur hon ska hantera situationen. Hon vill inte ha familjen boende hos sig längre. De skulle få stanna i två dagar men efter de två dagarna visar de inga tecken på att flytta utan tvärtom! De vill stanna längre medan de ska försöka sälja sin bil för att få ihop pengar att flytta till Canada för. Marita uppger även till socialtjänsten att hon tror familjen varit utredd av barnavårdsmyndigheten hemma i Tyskland och att numer har Michaels mormor och morfar ansvaret för honom. Hon är orolig för Michael som enligt henne tyr sig till henne som om han sökte en mor. Hon tycker Michael verkar otrygg. Marita berättar vidare att hon upplever föräldrarna som "konstiga", de ligger till sängs hela dagarna och låter inte sonen Michael gå ut. Hon tror inte heller att de har uppehållstillstånd.

Socialtjänsten i sin tur ber att få återkomma till Marita då de vill kolla med Länsstyrelsen hur ett ärende av den här typen skall handläggas. Vid telefonkontakten med Länsstyrelsen framkommer det att det bästa är att försöka förmå familjen att återvända till Tyskland så fort som möjligt. Marita blir orolig vid detta besked men meddelar vid ett senare tillfälle per telefon att familjen på morgonen den 26 januari rest hem till Tyskland igen och att kontakt tagits med Michaels morföräldrar. Ärendet avslutades härmed.

Den 23 april inleds på nytt utredning i ärendet då distriktssköterskan i Vikmanshyttan ringer socialtjänsten (barn- och ungdomsgruppen) och anmäler att en tysk familj flyttat in till Vikmanshyttan från Piteå. Enligt distriktssköterskan har familjen ett nyfött barn och en pojke på fyra år. Den fyraårige pojken får enligt uppgift inte gå ut och familjen är allmänt "konstiga". Det är BB i Piteå som uppgett att det är något "skumt" med familjen. En stor del av anmälningssamtalet kom att röra huruvida familjen har uppehållstillstånd. Avdelningschefen beslutar om utredning enligt 50 § SoL och beslutar att utredaren ska göra hembesök hos den tyska familjen plus beställa tolk till hembesökstillfället. Ärendet anses ej vara av akut karaktär.

Den 28 maj meddelar polisen till socialtjänsten att Marita, hemsamariten, ringt till polisen angående misstänkt barnmisshandel. Marita berättar även för polisen om Peters bror som ska ha kommit till familjen. Brodern har enligt Marita åkt fast i tullen för narkotikainnehav vid ett tidigare försöka att ta sig till Sverige. Först den 5 juni planeras hembesöket, men utredaren får då kännedom om att familjen inte bor kvar i Vikmanshyttan. Det är oklart vart familjen tagit vägen. Utredaren är orolig för barnen då Marita tror att familjen kommer försöka ta sig till Canada.

Distriktsläkaren A-S Rosenqvist ringer också till polisen och berättar om den tyska unga familjen. Hon berättar att det finns två barn i familjen, ett spädbarn och ett barn som är fyra år. Föräldrarna har inte kommit till sina besök på BVC och läkaren var därför orolig. Hon påstår att familjen lever i misär och att de ej vågar söka hjälp hos socialtjänsten. Enligt läkaren är det pga av rädsla som föräldrarna inte vågar gå vare sig till BVC eller till socialtjänsten - rädslan grundas på, tror hon, att de inte är här på rätt sätt – de har inget uppehållstillstånd.

På så här sätt fortsätter det runt denna tyska familj. Många blev inblandade dels hos socialtjänsten, dels hos polismyndigheten. Alla tror att någon annan gör något och alla antar att det inte är speciellt akut då det pågår utredningar på olika myndigheter.

Då det framkommit dels oklarheter om hur barnen har det, misstankar om narkotika mm, dels att anmälningar inkommit från exempelvis en distriktsköterska och en distriktsläkare, fann JO det märkligt att det ej hände mer och mer skyndsamt. JO riktar skarp kritik till både socialtjänsten och polismyndigheten pga dålig samordning, dålig kommunikation och dokumentation.

Tyvärr slutade detta i en tragedi. Den 28 juni 1990 larmades polisen om en druckningsolycka. På platsen anträffades Michael som uppvisade svaga livstecken. Michael fördes i ambulans och i helikopter till lasarettet i Boden, där Michael avled dagen därpå. Vid den rättsmedicinska obduktionen framkom att Michael avlidit till följd av yttre våld mot bland annat huvudet. Skador av både äldre och färskare datum konstaterades. Slutsatsen blev att därför att Michael utsatts för misshandel kontinuerligt under en längre tid.

Gudrun, Michaels mamma, och hennes pojkvän Peter blev dömda i Hovrätten för mord, grov misshandel, olaga frihetsberövande. De dömdes till tre respektive tio års fängelse och utvisning ur riket. Vad som hände med Michaels lilla syskon framgår ej i vare sig JO:s berättelse eller i domarna.

Funderingar inför nästa fokusgruppträff:

Tror ni att ovanstående tragedi skulle kunna hända idag?

Hade samverkan mellan myndigheterna varit önskvärt i ovanstående fall? Hur anser ni att en eventuell samverkan borde gått till?

Borde exempelvis även BUP ingått i en eventuell samverkan? I så fall varför/varför inte?

Ligger avsaknaden av samverkan på en organisatorisk nivå? Borde det funnits utarbetade riktlinjer för samverkan? Vem bär i så fall ansvaret för att riktlinjer utarbetas och hålls levande?